

Kieli-iteolokioita vähemistöavisissa

ENIKŐ MOLNÁR BODROGI

1 Johanto

Met koema maailman menoa ja elämää suurin osin metian kautta. Se välittää ihmiselle tietoja asioista ja tapahtumista, joita hään ei saata kokea välittömästi. Surnalisti itte ei ole useasti matkassa tapahtumassa, josta se kirjottaa, ja lukija saapi siten välitettyä informaasuunia toelisuudesta. Surnalisti aivanko luopi uuesti, muokkaa omasta perspektiivistä sitä toelisuuen ossaa, mistä se antaa tietoja. Tässä artikkelissani tutkimuksen tavotheena on tarkastella vähemistöavisitekstissä kootattuja kieli-iteolokioita tiskyrsi-tutkimuksen keinoin.

Tiskyrsi-tärmiä oon monela tavala tefinieerattu ja käytetty hymanistisillä ja ytheiskuntatietheelisilä aloila (esim. Pietikäinen & Mäntynen 2009: 22–28; Heikkinen 2012a). Minun oma käsitykseni oon likelä Jaworskin ja Couplandin (2006: 3) aatosta tiskyrsistä käytettynä kielenä elikkä kielenkäyttönä ytheiskunnalisessa, polittisessä ja kylttyyrisessä kontekstissä. Yksinkertaisesti sanottuna tiskyrsilä tarkotan tappaa puhua kielistä ja niitten tehtävistä ytheisössä.

Olen kiinostunnu kans tekstin implisiittisestä sisälöstä elikkä semmosista informaasuunista, mikkä oon matkassa vihjattunna merkityksenä ja ei ole eksplisiittisesti eli yksityiskohtaisesti selitetty (van Dijk 1988: 64). Tavotheenani oon ollu tutkia vasittuja kielivähemistöjä ja niitten keskuuessa vaikuttavia kieli-iteolokioita. Se oon ollu minun tietonen päätös valita tutkimuksen kotheeksi semmosia vähemistöavisia, jotka oon (ainaki osaksi) vähemistökielelä kirjetettuja. Surnalisti-sanala en tarkota tässä artikkelissa eottomasti surnalismen alala koulutettua ihmistä, ko analyseeraamieni vähemistöavisitten kirjottajitten roikasta löytyy rohki vähän (piiain ei ythään) vasittuja vähemistökieliä omana kielenä puhuvia surnalistiksi koulutettuja ihmisiä. Sehään oon yks suuriimpia prupleemia, ette näilä vähemistöilä oon kovin vähän omakielisiä oppinheita siitä syystä, ette niitten omissa maissa ei ole omakielistä koulusysteemiä.

Artikkelissani fokyseeraan kolmen kielivähemistön, csángón-, meän- ja kväänin-kielisitten¹ niihin roikhiin, jotka ossaava ja käyttävä heän ommaa kieltä. Tässä kohassa häätyy mainita, ette csángóitten kohalta ”ommaa kieltä” määritelhään toisela laila (Kontra 2012; Trudgill 2012: 8; Tánzos 2011b: 28–29) ko meänkielen ja kväänin. Vaikka csángónmurtheitten ja stantartiyngerskan välinen ero oon sammaa luokkaa

1. Kielestä käytethään kans nimiä *kveeni* ja *kainu*.

ko toishaalta meänkielen ja kväänin, toishaalta stantartisuomen välillä, csángóa ei ole pruukattu pittää omana kielenä, ko yngerskan murthena. Oman kielivariasuunin erotaminen krannimaan stantartikielestä ei ollu etualala csángóitten taphauksessa, vastonpäin ko meänkielen ja kväänin kieliaktivistile. Minun omassa tutkimuksessa olen kiinostunnu laajemasti siitä, minkälaisia kieli-iteolokioita vähemistökielisitten suhthautuminen esimerkiksi omhaan kieheen, enemistökieheen, kaks- ja monikielisyytheen heijastaa, mitä net tykkäävä kielen stantartiseeraamisen tärkeyestä ja kielen ja itenttiteetin välisestä suhteesta.

Tarkempinna tutkimuskysymyksinä on olheet seuraavat: Kunkas vähemistökieliset surnalistit kuvvaava ommaa itenttiteettiä ja implisiittisesti niitten itenttiteettiä, joista net antava tietoja? Kunkas surnalistitten kieleliset itenttiteetit rakentuvva vähemistöavisissa? Mikkäs on net kieli-iteolokiit, jotka löytyvä usseimmiten vähemistölehistä? Oonkos eroa siinä, mikkä kieli-iteolokiit on framila erikielisissä avisissa? Minua on kans kiinostannu tutkijanna erilaisuuen tiskyrsiivinen rakentuminen eri eetnisitten ryhmitten välile avisitekstissä. Iteolokiit tuotethaan kielessä, siksi se on maholista tutkia niittä tekstitten pohjalta, tekstissä näkyvinnä kielelisinä valintoina. Tiethääkseni ei ole tehty värteeraavaa kieli-iteolokioitten analyysiä kaiken kolmen valittemani kielivähemistön kohala rinnakkaa.² Eikä niitten avisia ole tutkittu kieli-iteolokioitten perspektiivistä. Tällä artikkelila aijon paikata tätä tutkimuselistaukkoa.

Tämä artikkeli on strykytereattu sillä mallin, ette se lähtee ylheisistä ja teoreettisistä kysymyksistä käsin ja jälkhiin sen analyseeraa aiheistoa. Kieli-iteolokioitten tutkimus luopi teoreetis-konsepsunaalisen raamin empiirisele analyysile.

Aihneistoni koostuu viiestä erikielisestä (meän-, kväänin-, suomen-, yngerskan- ja csángónkielisestä) korpuksesta. Olen koonu sen neljän vähemistöavisin artikkelista. Matkassa on yks Rymäniän csángóavisi (yngerskan- ja rymänskankielinen *Moldvai Magyaráság*, jossa on jonku verran csángón murtheila kirjotettuja tekstiä), yks Ruijan kvääniavisi (suomen-, kväänin- ja ruijankielinen *Ruijan Kaiku*) ja kaks Ruottin meänkielistä avisia (meän- ja ruottinkielinen *Met-avisi* ja meänkielinen *Meänmaa*). Meänkielisiä avisia on kaks siitä syystä, ette vaikka *Met-avisi* oonki luultavasti laajemin tunnettu, *Meänmaa*-avisin piän tärkeännä, ko se on mailman ainua kohta kokohaans meänkielinen avisi (matkassa on vain joitaki suomenkielisiä tekstiä).

Olen koonu aiheiston vuosikerran 2009 *Moldvai Magyaráság*, *Ruijan Kaiku* ja *Met*-avisista. *Meänmaa*-avisin taphauksessa olen käyttännu kahen vuen, 2009–2010 numeroita, ko avisi tullee ulos vain neljä kertaa vuessa vähäsen käytänön tuen syystä.

Ennen kerruun alottamista suunnittelin kattoo läpi enämpi vuosilukuja kaikista näistä avisista, mutta työn aikana hoksasin, ette materiaali on kyllin kattava, eustava ja ylheistettävä. Kieli-iteolokioitten representtasuunhiin liittyviä siterauksia on kerräintynny paljon enämpi ko mitä oletin ennen työn alottamista. *Met-avisista* on

2. Laura Arola on tutkinu Ruottin torniolaaksolaisitten nuoritten suhetta suohmeen ja meänkieheen (Arola 2004; Kunnas & Arola 2010). ELDIÄ-prusektin kväänin ja meänkielen osatutkimuksissa on kans tarkasteltu kväänitten ja meänkielisitten kieliattyytiä, joita voithaan pittää kans kieli-iteolokioina (<http://www.eldia-project.org/>).

löytyy 21 artikkelia, *Meänmaa*-avisista 30, *Ruijan Kaiku* -avisista 32 ja *Moldvai Magyarország* -avisista 54. Saturaatihoon olis ollu itte asiassa tarpheeksi vähempiki materiaali, ko tutkimusprupleemin kannalta ei tullu uutta materiaalia kymmenen-viientoista artikkelin jälkhiin ja aihnestosta havattemani kieli-iteolokiit aloit toistua.

Artikkelini kielestä piän tärkeännä selittää, ette meänkielälä ei ole vielä stantartimuotoa, siksi olen valinu tähhään sitä meänkielen variasuunia, jolla on tiethääkseni kirjotettu enniiten. Tällä kielivariasuunila on kirjotettu ensimmäinen ja tähhään saakka ainua meänkielen kramatiikki (Kenttä & Pohjanen 1996; Pohjanen & Muli 2007), sillä on tekheilä ensimmäinen meänkieli–ruotti–suomi-suursanakirja kans, josta on tullu ulos kaks ensimmäistä ossaa (*MIS I* 2011; *II* 2013). Sanakirjan tekijät on Meänmaan Kieliraatin jäseniä ja raatin puhheenjohtajanna on kolmikielinen kirjailia ja filosofiin tohturi Bengt Pohjanen. Olen kääntäny engelskan-, suomen-, ja yngerskankielisiä siterauksia meänkielile, kvääninkielisiä en. Halvan tälläki valinallani osottaa, ette piän meänkieltä ja kvääniä omina kielinä ja tasaverosinna muitten kielitten kansa. *Met-avisin* artikkelitten kieltä en ole muokkaanu niitten tavvaussääntöjen jälkhiin, joita käytän kirjottaessani meänkieltä.

Piän tärkeännä mainita tämän artikkelin johanossa, ette tutkimukseni on kvalittatiivinen. Niinku kaikki artikkelit, tämä on kans kirjottajansa näkönen.³ Kirjottaja on ollu koulutettu yngerskankielisessä (laajemin itäsen Keski-Euruupan) kylttyyrissä, joka eroaa monessa suhtheessa suomenkielisestä (ja niin pohjos- ko länsieuruuppalaisesta). Artikkelin sisälthöön ja painotukshiin on siten vaikuttanu kirjottajan oma henkilökohtanen ja kylttyyrinen tausta, joka saattaa tuntua ouolta muunkielisestä kylttyyristä tulheele lukijalle ja tutkijalle. Minun omassa yngerskankielisessä kylttyyrissä (ja laajemin itäeuruuppalaisessa kylttyyrissä) kieli, kansa (eetnisyyys), kylttyyri ja itentiteetti on tiiviissä sioksissa toishiinsa. 1990-luvulla tehtyn laajan sosiolookisen tutkimuksen jälkhiin Unkarin naapurimaissa asuvitten yngerskankielisitten suuriiman osan itentiteetin tärkeimpännä komppunänttinä on omakielinen kylttyyri (Gereben 1999). Niitten pohjoseuruuppalaisitten vähemistöitten taphauksessa taas, jokka olen tutkinu (meänkieliset ja kväänit) tilane on erilainen, ko net pruuukaava itenttifieerata ennen kaikkea oman maansa kansalaisiksi.

2 Iteolokiin ja kieli-iteolokiin täirmi

Iteolokii-tärmitä on monenlaisia tefinisuunia ja se liitethään useasti valtasuhtheisiin. Ylheisessä kielenkäytössä iteolokii-sannaa yhistethään useasti politiikkaan ja siihen saattaa liittyä nekatiivisyyttä. Ommaa tutkimustani varten olen hakenu lukemastani pipliuksia maholisiman neytraalisen tefinisuunin. Tämmösennä piän esimerkiksi Tolcsvai Nagyin (2009: 76) antaman määritelmän:

3. Tämän artikkelin kirjottamisen on maholistanu Jenny ja Antti Wihurin rahastolta, Anna Vuorion rahastolta ja Väylänvartiset yhitykseltä saamani apurahat. Kiitän artikkelin kielen tarkastamisesta Bengt Pohjasta. Kiitän myös Virittäjän kahta nimetöntä arvioijaa heän minun artikkelia koskevista kommentaarista.

Iteolokii oon semmositten aatheitten systeemi, jolla vasittu yhtheiskunnan roikka, kerros, luokka, puolue halvaa ohjata ja toistaa ommaa intressiä ja käyttäytymistä. Roikka esittää ommaa aatesysteemiä iteolookisesti näenäisenä moraalisenä, filosofisenä, tietheelisenä eli uskonollisena tottuutena. [Käännös kirjoittajan.]

Omassa tutkimuksessani käytän siis *iteolokii*-tärmiä neytraalisessä merkityksessä, elikkä aatoksitten ja uskomuksitten systeeminä ja näkemyksenä mailmasta. Käsitän iteolokioita enämpi semmositten sosiaalisitten arvoitten systeeminä, jotka oon ympäristöstä opittuja, suhteelisen pysyviä ja jotka vaikuttavva ihmisitten valinthoin sosiaalisessa kansakäymisessä ja toiminassa. Heikkisen (2012b: 117) mukhaan:

Iteolokii oon tapa, jolla yksilö aktiivisesti ellää rollinsa yhtheiskunnallisessa kokonaisuuessa, ja tämän vuoksi justhiins se tekkee maholiseksi, ette yksilö ylipääthään saattaa toimia. [Käännös kirjoittajan.]

Iteolokiilä ymmärän minun omassa tutkimuksessa ennen kaikkea vasitule sosiaaliroikale (vähemistökieliselle eli vähemistökieltäki ossaavalle) ominaista aatesysteemiä. Se oon arjestaki tuttu fenomeeni, ette yhtheiskunnat rakentuvva jatkuvitten iteolookisitten taisteluitten kautta, iteolokioita kannattee siten tulkita tynamisina prosessinna.

Kieli-iteolokioitten tutkimus oon aika uusi tutkimussuunta. Aluksi ameriikalaiset antropolookit oon kehittäneet sitä (esim. Silverstein 1979; Woolard & Schieffelin 1994; Kroskrity 1993; Irvine 1989). Sosiolinkvistiikassa oon kans tutkittu kieli-iteolokioita (esim. Blommaert toim. 1999; Gal 1979; Jaworski, Coupland & Galasiński toim. 2004; Makoni & Pennycook toim. 2006). Kysheessä ei ole tiukka teoreettinen tahi metotoolookinen suunta, ko enämpi aattelutapa kielestä (Laihonen 2011: 20). Mäntynen, Halonen, Pietikäinen ja Solin (2012) antava heän artikkelissa hyvän yhtheenveon siitä, mitä oon tärkeintä kieli-iteolokioitten teuriin ja käytänön alala.

Tefinieeraan tässä tutkimuksessa kieli-iteolokiit kielenkäyttäjitten uskomuksiksi kielestä, joila selitethään hoksattuja kielen rakentheita eli kielen käytön piirtheitä (ks. Silverstein 1979: 193) ja mielikuvituksiksi kielelisistä ja sosiaalisista kontaktista (ks. Irvine 1989: 255). Fokyseeraan oletikki jälkimmäisheen kahtheen.

Wingstedtin (1998) tutkimus kieli-iteolokioista Ruottissa oon ollu hyöylystä tutkimukseni teoreettisen taustan muotoilemisessa. Hään oon tutkinu kieli-iteolokioitten ja minuriteettikielipolitiikan yhtheyksiä ennen kaikkea kieliplanerinkin perspektiivistä. Samoten ko Wingstedt, mie kans tutkin iteolokioita mikkä liittyyvä kiehleen, fokyseeraan uskomukshiin ja atityyhiin kielistä (ks. mts. 20). Mutta ko Wingstedt oon kiinnostunnu majuriteettikielisitten (ruottinkielisitten) minuriteettikiehiin liittyyvistä kieli-iteolokioista, mie olen tutkinu ennen kaikkea minuriteettitten keskuuessa vaikuttavia kieli-iteolokioita. Olen kiinnostunnu niin oppinheitten ko maalikkoittenki kieli-iteolokioista ja siitä, kunka net saava kielelisen asun avisitten tiskyrissä. En tehe eroa oppinheitten ja maalikkoitten kieli-iteolokioitten välilä, ko iteolokiit itte oon tutkimusaiheenani.

Mäntynen, Halonen, Pietikäinen ja Solin (2012: 327) selittävä, ette kieli-iteolokioitten tutkimus oon yhtheessä asenoitumisen tutkimuksheen, elikkä siihen, kunka kielenkäyttäjät rakentavva asentheita (atityytiä) heän kielelisilä valinnoila. Omassa tutkimuksessani tämä tullee framile olletikki metafoorisen kielenkäytön yhtheessä. Asenoituminen sisältää kuitenkin kans postylaattia kielelisten valintojen suhtheesta esimerkiksi sosiaalishiin suhtheishiin ja itenttiteettiasihhoin ja kans tiethyin tiskyrσίαςihhoin: ko kielenkäyttäjä ilmasee asenetta paitti yksittäisheeh paikala olehvaan asihhaan kans vaikkapa muihiin kielenkäyttäihhiin ja tiethyin taphoin käyttää kieltä (tiskyrσίαςihhoin) (mp.).

Omassa tutkimuksessani kiinitän itteki huomiota siihen, minkälaisia laajempia, sosiokylttyyrisiä atityytiä analyseeraamani tiskyrsit kantava. Kieli-iteolokiit oon kylttyyriiriippuvaisia, net hakeva selityksiä esimerkiksi siihen, mitä kieli oon, minkälaisia tehtäviä sillä saattaa olla, mitä vasitut kieliasut kertova niitten käyttäjistä. Kieli-iteolokiin kylttyyriiriippuvaisuus oon rohki tärkeä, ko oman tutkimukseni aikaanaki olen kokenu, ette eri kansoitten eli kansanryhmitten kylttyyristä riippuen omasta kielestä eli kielivariasuunista aatelhaan useasti erilä laila.

Samala laila ko iteolokiit ylheensäki, kieli-iteolokiit oon rohki sioksissa ytheiskunnan muitten iteolokioitten kansa. Net ei ole toiset toisia poijessulkevia, ko samhaan aikaan erilaiset kieli-iteolokiit vaikuttavva ihmisitten aattelhuun, joku vain nouseva enämpi framile jossaki kontekstissä ko muut. Pietikäinen (2012: 411) puhuu monikielisitten tilantheitten ja käytäntheitten yhtheessä *risteävistä kieli-iteolokioista*. Ko kattohaan kieli-iteolokioita risteävinnä prosessinna, samala korostethaan niitten tynamisuutta. **Kieli-iteolookisen väittelyn ytimessä on kysymys eron tekemisestä ja rajoitten vetämisestä: mihinkä rajat eri kielimuoõitten ja erilaisitten kielikäyttäjitten välillä millonki laitethaan ja kua siittä saapi päättää?** (Mas. 412–413.) Omasta aiheistotani löytyy kans monenlaisia vasthauksia tämänlaishiin kysymykshiin, joka oon toiste siittä, ette kielestä, sen käyttäjistä ja niitten välisistä rajoista oon olemassa monta tiskyrsiä samhaan aikaan.

Kieli-iteolokioitten luokittelu ja nimeäminen oon rohki monenlainen eri tutki-joilla. Wingstedtin tefinisuuni oon aika likelä sitä, mitä mie itte käsitan tässä tutkimuksessa kieli-iteolokiin. Hänen tefinisuunin jälkhiin kieli-iteolokii oon niitten iteoitten, arvoitten, tuntheitten ja uskomuksitten systeemi, mikkä liittyvä kieheen ja kielelisheeh käyttäytymisheeh, ja jokka usein oon tiostamattomia yksilön kohala (Wingstedt 1998: 23). Kieli-iteolokiit sisältävä iteoita, arvoja ja uskomuksia kielen ittensä lisäksi semmosista fenomeenistä kans, mikkä liittyvä kieheen (mts. 24–25). Minun omassa tutkimuksessa luokittelen kieli-iteolokhiin kuuluvaksi **esimerkiksi omhaan histuurihaan, eetnisheeh ja kylttyyrisheeh itenttiteethiin liittyviä iteoita, arvoja, tuntheita ja uskomuksia kans, niin yksilön ko ytheisön kohala**. Omassa luokittelussani eri kieli-iteolokii-katekoriait limittyvä ja oon monentahosissa yhtheyksissä toiset toisitten kansa (ks. mts. 25).

Wingstedt (1998: 164) puhuu kirjassaan **kieli-iteolookisesta profulistä, jolla se tarkoittaa vastavuorosessa kontaktissa olevitten iteolookisitten komppunäntitten erilaisia stryktyyriä. Hään erottaa kaks kieli-iteolookistä ekstreemiä: toinen oon plyralismi, kielelinen ja kylttyyriinen moniarvosuus, joka saattaa olla monenlainen, kielelisen mo-**

ninaisuuden aksepteraamisesta vähemistökielittien instiittysunaalisheen tukemisheen. Toinen ekstreemi on yksikielisyyden eli natsunalismien eli homokeenisyyden iteolokii. Näitten iteolokioitten eri komppunäntit saattava sekottua samassa kieli-iteolookisessa prufilissä. (Mts. 32, 165–168.) Muita kieli-iteolokioita on kans havattavissa kieheen liittyivistä suulisista ja kirjetetuista tiskyrisistä. Minun oma tutkijanposisuuni eroaa Wingstedtin posisuunista siinä mielessä, ette freistaan käsittää niisanotun homokeenisyyden iteolokiin minuriteetikielisitten eustajitten kantaa, niitten jotka on huolissa oman kielen ”rappeutumisesta”.

Tutkijat luokitteleva monela laila kieli-iteolokioita ja käyttävvä erilaisia nimiä niistä. Kunnas (2006: 233–234) esimerkiksi tekkee yhtheenveon **Grillonin, Haugenin, Dorianin, Wingstedtin ja Arolan** käyttämistä ylheisimmistä kieli-iteolokioista. Net on halventamisen iteolokii, ekonoominen, instrymentaalinen, natsunalistinen, pylralistinen iteolokii ja eetniisyysiteolokii (mp.). Lanstyák (2011: 57–58) taasen **erottaa yhdessä artikkelissa** kaksykymmentän neljä eri kieli-iteolokioita. **Itte käytän oman aiheistoni analyseeraamisessa** joitaki näitten iteolokioitten nimiä ja käytän lisäksi omianiki nimityksiä joittenki iteolokioitten taphauksessa.

3 Tutkimusasetelma

Tefinieeraan tutkimukseni kieli-iteolokioitten tutkimuksen alhaan kuuluvaksi. Tutkimukseni on kvalittatiivinen eli laatulinen, koska tutkin empiiristä fenomeeniä, kieli-iteolokioitten heijastumista vähemistöavisissa. Minun aiheisto on painettuja tekstiä, jotka kuuluva julkisheen konteksthiin. Tutkin aiheistostani rakentuvien merkitysten suhetta konteksthiin ja sosiaalisheen toimintiaan ja yhistän kielenkäytön mikroton kontekstin makrotashoin. Tutkimukseni konteksti tarkottaa ennen kaikkea sitä vähemistökielittien käyttävitten tillaa ja niitä vähemistöavisia, joista olen keräny korpyksen. Omat tietoni kontekstistä on olheet toishaalta henkilökohtasia (itteki kieli-vähemisthön kuuluva), toishaalta olen perehtynny tutkimistani vähemistöistä kertovhaan kirjalisuutheen.

Analysimenetelmäni on sisälönanalyysi. Vertaan aiheiston sisälön osia ja tarkastelen niitten välisiä suhteita: samankaltasuuksia, erilaisuuksia, toistuvia piirteitä ja poikkeamia. Otan huomihoon erityisesti aiheistossa ilmenevät metafooriset ilmaukset, joitten kautta pääsee käsiksi kieli-iteolokioitten tunnetasole.

Lähin kerräähmään ja sitte analyseeraahmaan aiheistoani kahen ylheisen hypoteesin pohjalta: Toinen oli se, ette ko kattoo erilaisia vähemistöavisia, niistä häätyy löytyä samanlaisia kieli-iteolokioita siittä syystä, ette minuriteettiasemassa olevat kohtaava samanlaisia prupleemia suhteessa enemisthön. Toinen hypoteesi oli se, ette ko csángónvähemistön histuurialinen tausta poikkeaa Fennoskantiassa asuvitten meänkielisitten ja kväänitten taustasta, se varhmaan vaikuttaa siihen, ette häätyy löytyä enämpi eroja toishaalta csángón-, toishaalta meän- ja kvääninkielisitten avisitten kieli-iteolokioissa ko näitten viimeks mainittujen välilä.

Pääsin liikheele aiheistonin analyysissä tematiseerinkin (Eskola & Suoranta 1998: 174–180) avula. Aiheistonin klasifiseerinki ei ollu helppoa, toishaalta koska aiheistoa

oon koottu enämpi ko alussa aattelin, toishaalta ko monet siteraukset saatethaan käsitellä enämphään ko yhtheen teehmaan kuuluvanna. Aihneiston analyysissä käytin kans tyypittelyä (mts. 181–184), ja kiinitin huomiota tyypillisestä poikkeavitten taphauksitten hakemisheen.

Tässä artikkelissa esittämäni tutkimus oon osa suurempaa tutkimusta, jonka aiheena oon se, minkälaiset kertomukset ylläpitävä kieliminuriteetitten itenttiteetitiä. Analyseeraamani aihneisto koostuu enniiten intellektuellittin tiskyrstistä. Häätty pittää mielessä, ette silloinki ko avisissa siterathaan vähemän koulutettuja ihmisiä, se oon aina surnalistin valinta mitä se nostaa framile jokapäiväisitten ihmisitten kieli-iteologioista.

Seuraavassa esitän lyhyesti niitä kolme vähemistöä, joitten avisia käsittelen tässä artikkelissa. Esitän kans tutkimuksen pohjana olevia avisia.

3.1 Tutkittavat vähemistöt: csángót, meänkieliset ja kväänit

Csángóista kertova kirjallisuus oon rohki laaja ja monikielinen (esim. Baker 1997; Calloc'h 2005; Ilyés, Peti & Pozsony toim. 2008; Pozsony 2005; Rosetti 2004; Tánczos 1997, 2011a, 2011b, 2012; Isohookana-Asunmaa 2011). Kaikhiin kattaviin, olletikki yngerskankielinen csángópipliukrafi oon Ilyésin kokoaama (Ilyés 2006). Rymänskankielistä piplukrafiitä löytyy kans muitten rinnala Dumitru Märtinaşin Roomalaiskatoლისitten föreeninkin sivulta (Asociația romano-catolicilor ”Dumitru Märtinaş”).

Csángó-etnonymilä tarkotan tässä työssä niitä yngerskan murtheita puhuvia Rymäniän kansalaisia, jotka asuva Itä-Rymäniässä, Itä-Karpaatitten vuoristosta ithään, Moldova-nimisellä perukalla (joka oon siis eri alue ko Moldovan valtio). Net erottuva ortotoksiuskonthon kuuluvasta valtaväestöstä vallatikki oman roomalaiskatoლის uskonnonsa pohjalta. Olen löytäny omasta korpyksestäki materiaalia niin uskonollisen itenttiteetin tärkeystä ko uskonollisen ja kielellisen itenttiteetin yhtheenkutoutumisesta, semmosia ilmasuja ko ”joka ei ole katolinen, ei ole unkarilainenkhaan” (Sylvester 2009), eli ”joka käypi ’rymäniäläisessä’ kirkossa, sitä piethään rymänskankielisenä” (Oláh-Gál 2009a).

Etnonymin *csángó* alkuperrää ja merkitystä oon tutkittu paljon. Laajasti hyväksytyn, mutta tietheelisesti ei kokohnaans toistetun teuriin jälkhiin nimi tulee *csang/csáng*-värpistä, joka tarkottaa lähinä ’kuljeskella, kiertää, vetelehtiä’, ja se viittaa siihen, ette tämä väestö oon uuisasukhaita nykysellä asuintienola. Csángóitten kollektiivisessa muistissa ellää vielä se, ette heän esi-isät oon vaeltanheet poijes unkarin kansan luota. Monela on kovin halveksiva mielipie omasta roikasta ja omasta kielivariasuunista. Net pitävä itteä ”sekarotusinna” ja ”rappeutunheina” ihmisinnä, jotka ei kuulu mihinkhään: ei ole unkarilaisia eikä rymäniäläisiä. (Tánczos 1997: 370.)

Toishaalta kansala oon prakmaattinen näkemys omasta kielivariasuunista, jonka jälkhiin se oon sekakieltä, eli niin yngerskaa ko rymänskää, eli ei yngärskaa

4. Rymäniäläinen-tärmiä käytethään niin rymäniänyngerskan kieliselä ko csángón murtheila käyhneessä tiskyrstissä ”rymänskankielinen”-tärmin synonyminä.

eikä rymänskaa, eli ”meän kieltä”. Prakmaattisen aattelutavan mukhaan puhujat itenttifieeraava vasitun tilantheen mukhaan jommankumman stantartikielen puhujiksi. Tässä kontekstissä iteolookisena päämääränä ja eettisennä imperatiivinä oon kielen säilyttäminen ja ”pelastaminen” (Tánczos 2011a: 35). Tánczos (mas. 39) huomauttaa myös, ette tärmi *csángó* ei ole koskhaan ollu koko kansaroikan yhtenhäisenä nimenä, ko vain sitä oon käytetty erilaisuuen markkörinnä unkarilaisen kansan kontekstissä, kiehleen ja eetnisiteethiin liittyvissä iteolookisissä ilmaisuissa.

Csángón murtheitten käsittäviä ja enemän eli vähemän puhuvia arvioithaan olevan 62 000–100 000 (Pozsony 2005: 8; Tánczos 1997: 383). Ko suuriin osa csángóista itenttifieeraa rymäniäläiseksi niin kansalaisuuelthaan ko kielelthään, ja csángón murtheitta puhuu ennää vanhaa jenerasuuni, vähemistön kokohnainen kielelinen asimilasuuni tullee päättymhään likitulevaisuussa (Tánczos 2012: 7).

Itämerensuomalaiskielitten roikassa oon kolmetoista uhanalasta vähemistökieltä (Sulkala 2010: 9), ja yks niistä oon meänkieli. Sillä oon oman kielen staattys Ruottissa. Meänkielen puhujitten nimenä käytethään ussein *torniolaaksolainen*-sannaa, ko kielen ruottinkielinen nimi oon *tornedalsfinska* (muitten rinnala Andersson & Kangassalo 2003; Huss & Lindgren 2005; Winsa 2005, 2007). Vaikka kielen viralinen nimi oonki *meänkieli*, monet kuttuva sitä *suomeksi* eli *meän suomeksi* eli *Torniolaakson suomeksi* (Arola, Kunnas & Winsa 2012: 1).

Torniolaakson keskheisennä nykysennä piirtheenä Vaattovaara (2009a: 53) pittää sen paikan kahen valtioon, Suomen ja Ruottin välilä. Torniolakshoon kuuluu Suomen puolela Ylitornion, Pellon, Kolarin, Muonion ja Enontekiön kunnat ja Tornion kaupunki, ko taas Ruottin puolela Haparanda (meänkielelä Haaparanta), Övertorneå (Matarinki⁵), Pajala, Gällivare (Jellivaara) ja Kiruna⁶ (mts. 54; Winsa 2005: 236). Uusiin meänkielen hallintoalue oon Alakainus (Kalix) (Arola, Kangas & Pelkonen 2013: 3).

Ko Torniolaaksossa assuu muitaki kieliä omana kielenä puhuvia ko meänkielisiä (enniiten ruottin-, suomen- ja saamenkielisiä), itte en käytä *torniolaaksolainen* ja *meänkielinen* -sannaa toinen toisen synonyyminä. Torniolaaksolaisitten lukumäärästä oon vain arviointia. Lukumäärän alimpanna rajana mainithaan 25 000 ja yliimpännä 75 000 (Arola, Kangas & Pelkonen 2013: 3; Sulkala 2010: 11; Winsa 2005: 254). Omassa tutkimuksessani käytän *meänkielinen* -tärmiä meänkieltä ossaavan ihmisten merkityksessä.

Meänkieltä praatithaan omana kielenä kuussa yllä mainitussa Pohjos-Ruottin kunnassa. Winsan (2005: 242) jälkhiin perintheistä meänkieltä praatithaan Suomen puolela kans, mutta siinä oon enämpi stantartisuomen piirtheitä ja sillä oon toisenlaisia sosiaalisia timensuunia. Se oon mielenkiintosta, kunka jokku Suomen puolen maalikot suhtautuvva Torniolaaksossa puhuthuun kielivariasuunhiin. Vaattovaaran (2009a) tutkimuksen siinä osassa, jossa hään tulkitte Suomen pellolaisitten nuoritten vasthauksia kysymyksheen, mitä net käsittävä ”meän kieli” -tärmilä, käypi ilmi, ette

5. Nimeä prukathaan käyttää *Matarenki*- (muitten rinnala Huss & Lindgren 2005: 253) ja *Matarengi*-muo’oissa kans (esimerkiksi kunnankeskuksen kyltissä). Paikannimissä itte käytän Meänmaan kieliraatin suosittamia muotoja.

6. Yppsalan nimiarkiston arkifaarilta, Björn Lundkvistilta saamani tieton jälkhiin Gävlen Lantmäteriet (maanmittauslaitos) oon hyväksynny kevväilä 2014 meänkieliseksi paikannimeksi Kierunan.

neljästäkymmenestäkuudesta vastaajasta kakstoista tykkää, ette se tarkoittaa jokilaakson kummallaki puolela puhuttuja kielivariasuunia, ja kuustoista aattee, ette se oon Torniolaakson murre/kieli (mts. 130).

Ennen 1809 Pohjos-Kalothiin kuuluva perukka, jota kuttuthaan Torniolaaksoksi, oli kielelisesti ja kylttyyrisesti yhtenhäinen suomenkielinen alue. Suomen ja Ruottin välile veethiin raja 1809 Tornionväylää, Muonionväylää ja Könkämäenoa pitkin. Siittä saakka väylistä läntheen jäähneet suomenkieliset oon tulheet vähemistöläisiksi ja Ruottin vähemistöpolitiikan seurauksenna net oon olheet kielelisen asimilasuunin kohtheena (Huss & Lindgren 2005; Wingstedt 1998; Winsa 2005).

Natsunalismin ja intystrialismin myötä 1800-luvula asetethiin vaatimukseksi kylttyyriinen ja kielelinen yhtenhäisyys. Tästä käsin vähemisthön kuulumisesta tuli stikma. Sosiaalidarwinismin itea alko kans vaikuttamhaan 1870-luvulta käsin ja sen vaikutus kesti ainaski ensimmäisheen mailmansothon saakka (Lindgren, Pasanen & Sulkala 2005: 105). Ruottin kielestä oon tullu pääkieli niin ihmisitten mentaliteetissä ko maan lainsäätänön tasolaki (Sulkala 2010: 10). Kielipolittinen tilane oon muuttunu jälkhiin vuen 2000 ko meänkielestä oon tullu viralisesti oma kieli ja yks maan vähemistökielestä. Se ei kuitenkhaan tarkota ette meänkieli ei olis ennää uhanalasenna.

Kvääni oon kans yks kolmestatoista uhanalasesta itämerensuomalaisesta vähemistökielestä (Sulkala 2010: 9). Kväänilä oon ollu natsunaalisen minuriteetikielen staattys Ruijassa⁷ vuesta 2005 (muitten rinnala Huss & Lindgren 2005: 268; Lindgren, Eskeland & Norman 2003: 165; Sulkala 2010: 13). Kväänin puhujia assuu ennen kaikkea Pohjos-Ruijassa, Finmarkun⁸ ja Tromssan läänissä. Niitä oon tokymentoitu jo 1520-luvun verolistoissa (muitten rinnala Huss & Lindgren 2005: 268). 1700-luvula uutta suomenkielistä väkeä muutti Pohjos-Ruijhaan työn perhään olletikki Torniolaaksosta (Anttonen 1999: 80), mutta väkeä oon muuttanu sinne muualta Pohjos-Suomesta kans (Saressalo 1996: 170–172; Räisänen & Kunnas 2012: 1). 1800-luvula muutto lissäinty (Saressalo 1996: 81, 175–176). Pohjos-Ruijan rannikko oon perintheisesti ollu kolmekielinen, sielähään oon asunu eetnisesti ruijalaisia, merisaamelaisia ja kvääniä (Lindgren, Eskeland & Norman 2003: 168; Huss & Lindgren 2005: 268–269).

Kväänit oon saahneet kokea voimakasta asimilasuunipolitiikkaa 1880-luvulta saakka. Ruijankieliselä koulula oon ollu tärkeä osa lapsitten ruijalaistumisessa (Anttonen 1999: 96–108; Huss & Lindgren 2005: 270; Saressalo 1996: 277–288).

Kväänitten lukumäärästä oon kans vain arviointia. Vuen 1930 väenräknäys oli viiminen, jossa kväänit ja saamelaiset rekisteröithiin eriksheen (Anttonen 1999: 124). Niinku torniolaaksolaisitten taphauksessa, kväänile kans oma eetninen ja kielelinen tausta oon ollu pitkälti rasitheena, siksi net halusit mieluumin olla enemisthön kuuluvia. Tutkimuksissa ei tehä eroa tarkkojen tietojen puutheessa kväänitten ja kväänin kielen puhujitten välilä. Arviointia oon monensorttisia. Ruijan Kvääniliiton

7. *Ruijala* käsitethään tässä tutkimuksessa Norjaa (vrt. Saressalo 1996, joka käyttää Ruijaa Pohjos-Norjan rannikkoperukan nimenä Tromssan ja Finmarkun välilä).

8. Tämä paikannimi kirjotethaan eri tutkimuksissa eri laila: Finmarkku (Lindgren, Eskeland & Norman 2003; Saressalo 1996), Finnmarkku (Anttonen 1999), Finnmark (Huss & Lindgren 2005). Itte käytän Finmarkku-muotoa, joka löytyy kväänin kieliraatin nimitaatapaasista (<http://www.språkrådet.no/Tema/Stedsnavn/>), johon nimikonsylenti Irene Andreassen toimittaa artikkelia.

vuen 1999 arvion jälkhiin n. 5 000–7 000 puhhuu kieltä enemmän eli vähemmän (Huss & Lindgren 2005: 269–270). Lindgrenin (1993: 21) jälkhiin 1980-luvula kväänin kielen aktiivittin käyttäjitten lukumäärä saatto olla 1 500–2 000. Vaikka kväänin kieli oonki aksepteerattu omaksi kieleksi Ruijassa, sille ei ole annettu kyllin suojaa joka takaisi sen revitaliseerinkiä ja kehittämistä.

3.2 Aihneisto – tutkittavat avisit

Tässä artikkelissa tutkimani csángóavisi, *Moldvai Magyarország*, oon kaksikielinen (yngerskan- ja rymänskankielinen) csángóavisi, siitä löytyy kaikki artikkelit kahela kielelä. Siinä oon joitaki (aika vähän) juttuja csángón murtheila⁹ kans. Avisi oli alotettu vuona 1990, ja julkastu vuotheen 1992 saakka nimelä *Csángó Újság – Gazeta Ceangăilor* ('Csángóittin avisi'). Avisin itean syntymispaikka oli transylvanianunkarilainen kaupunki Sfântu Gheorghe, yngerskaksi Sepsiszentgyörgy, ja avisin perustajat olit Moldovasta poijessa olevia csángónunkarilaisia. Vuesta 1992 (numerosta 22) avisin nimenä oon ollu *Moldvai Magyaróság* ('Moldovan Unkarilaiset'). Vuosien 1998–2000 välilä rahatuen puutheen vuoksi sitä ei tullu ulos. Vuesta 2000 siitä oon tullu kuukausiavisi, josta tullee ulos 800 kappaletta. Avisissa oli alussa neljä sivua, sitte 22–26. Avisin päätoimittaja oon István Ferenczes ja vastaava toimittaja Szidónia-Kata Mirk.

Met-avisi oon kaksikielinen (meän- ja ruottinkielinen) avisi, joka oon tullu ulos vuesta 1983. Se oon STR-T:n (Svenska Tornedalingars Riksförbund – Tornionlaakso-laiset) avisi. Vuotheen 2009 saakka avisi tuli ulos neljä kertaa vuessa ja siinä oli 31 sivua. Vuesta 2009 *Met-avisista* oon tullu neljän sivunen ja se tullee ulos kuus kertaa vuessa *Haparandabladet*-avisissa¹⁰. Avisia painethaan 5 313 kappaletta/numero.¹¹ Sitä saapi lukea internetin kautta kans (<http://www.str-t.com/metavisi.php>). Avisilla oon ollu monta toimittajaa, nyt sen vastaavana toimittajana oon Tore Hjort. Vuesta 2015 *Met* tullee ulos tikitaalisena avisinna.

Meänmaa-avisi oon kohta kokohnaans meänkielinen avisi. Siinä oon julkastu vain muutama juttu suomeksi. Avisia oon julkastu vuesta 2009 neljä kertaa vuessa. Sitä painethaan 1 000 kapaletta ja kerran vuessa 8 000 kappaletta, jota levitethään kunthiin ja joskus liitteenä *Haparandabladet*-avisissa. Avisin päätoimittaja oon Bengt Pohjanen ja avisia toimitethaan Haaparannala. Vuesta 2015 avisin päätavotheena oon eistää meänkielistä kirjalisuutta. Sen nimenä oon tästä vuesta saakka *Meänmaan tiuku* ja se löytyy net-tisivulta <http://liipetti.net/aviisi/>. Suuniteltu oon kans julkasta *Meänmaa*-avisia neljänä numerona tulevinna vuosina. Tarkotus oon julkasta meänkielistä kaunokirjalisuutta ja eri kielilä esseitä meänkielisestä kirjalisuudesta.

Ruijan Kaiuku taasen oon kväänitten, ruijansuomalaisitten ja suomalaisitten uutis-avisi Ruijassa. Se oon kolmikielinen: enniiten ruijan-, sen lisäksi kväänin- ja suomenkielinen. Siittä löytyy kans meänkielelä ja ruottiks kirjetettuja juttuja ja joskus muilaki

9. Csángóa ei ole koskhaan nähty omana kielenä ko yngerskan murthe(i)na. Siksi niile ei ole freistat-tukhaan kehittää stantartia.

10. Kaksikielinen (ruottin- ja suomenkielinen) avisi, jossa oon kröönikkä meänkielelä.

11. Tion olen saanu Haparandabladetin toimitukselta.

kielilä. Avisi oon tullu ulos vuesta 1995. Siinä oon ylheensä 28 sivua. Avisissa oon retaktööri (päätoimittaja) Liisa Koivulehto, joka tekkee työtä Tromssassa (Tromsø ruijaks), ja surnalisti Heidi Nilima Monsen, joka toimii Alattiossa (Alta ruijaks). Avisi painetaan Alattiossa ja sen omistaa Ruijan Kaiku AS. Kirjottajitten roikasta löytyy kans useita friilanseria ja muita kirjottajia. Avisi tullee ulos 10 numeroa vuessa ja sitä painetaan tuhanen kapaletta. Enniiten tillaajia oon Ruijassa ja vähän Suomessa ja Ruottissa. Avisin nettisivu oon www.ruijan-kaiku.no ja se oon kans Facebookissa, Twitterissä (@RuijanKaiku) ja Instagramissa (@RuijanKaiku).

4 Kieli-iteologioita avisissa

Artikkelin seuraavassa osassa analyseeraan likemin sitä materiaalia, minkä olen keräny avisista. Korpyksen tematiseerinkin myötä oon tullu framile paljon kieli-iteologioita, mikkä oon yhtheisiä tutkimassani avisissa. Fokyseeraan muutamhaan iteolokhiin, mitä saattaa tulkita eri perspektiivistä eri kielivähemistöitten eli saman vähemistön eri jäsenitten kohala. Net oon alemuuen iteolokii, plyralismin elikkä liperalismin iteolokii, kielenohjaamisen tarpheen iteolokii ja kielen tärkeimpännä itenttiteettimarkkörinnä pitämisen iteolokii.

En tehe eroa kansan taholta ja oppinheitten keskuesta lähtösin olevitten kieli-iteolokitten välilä. Hääyn vain korostaa, ette kummanki taphauksessa oon tärkeätä pitää framila sitä histuurialista ja sosiaalista kontekstiä, jossa net oon syntyneet.

4.1 Alemuuen iteolokii

Nimeän alemuuen iteolokiiksi sitä iteolokiitä, jonka mukhaan oma vähemistökieli oon alempiarvonen ko enemistökieli ja puhuja tuntee ittensä toisarvoseksi, stikmatiseerauksuksi oman kielen takia.

Häpeän tuntheesta puhuthaan ussein tutkimissani minuriteettiavisissa. Se oon mielenkiintosta hoksata eroja siinä, mistä syystä eri kieliä puhuvat vähemistöläiset tunteva häpeätä, ko syyt saattava olla monenlaisia. Unkarilaishiin ja yngerskan kiehleen itenttifieeraavat csángót saattava tuntea häpeätä siitä syystä, ette net oon kasuhneet ylös rymänskankielisessä kylttyyrissä eikä niilä ollu maholisuutta omaksua omaa kieltä ja kylttyyriä, niinku se näkkyy eksämppeleistä 1.

- (1) Bevallom, szégyelltem magam tudatlanságom miatt és nagyon bántott, hogy nem a magyar kultúrában nőttünk fel. (Deáki 2009)

’Tunnustan, ette häpesin tietämättömyyteni takia ja se vaivas minua kolosti, ette emmä ole kasuhneet ylös yngerskankielisessä kylttyyrissä.’

Eksämppele 2 osottaa, ette tuplan puolikielisyyden tunne saattaa kans aiheuttaa alemuuentuntoa csángóitten keskelä: ko sitä ossaa niin minuriteetti- ko majuriteetti-kielen (yngerskan ja rymänskan) vain yhtä paikalista variasuunia.

- (2) Az én esetemben a probléma vagy a nehézség az volt, hogy nem kétnyelvű, hanem kétszeresen félnyelvű voltam, hiszen mind a magyar, mind pedig a román nyelv egy alrendszerét ismertem. (Hevesi Mónár 2009: 10)

’Minun taphauksessa prupleemi eli hankaluus oli se, ette en ollu kaksi-kielinen, ko tuplasti puolikielinen, ko osasin niin yngerskan ko rymänskan kielen vain yhtä alasysteemiä.’

Eksämppeleistä 3 käypi ilmi, ette ommaa kieltä piethään rappeutunheena ja seka-kielenä, joka herättää häpeätä. Luku- ja kirjoitustaitoa opithaan koulussa enemistö-kielelä, ja sen myötä oman kielen prestiisi laskee vieläki enämpi.

- (3) Aztán az iskolabajárás megkezdésével szinte kötelesség elfeledni ezt a *rozoga nyelvet*, amit korcsosan beszélnek itt ebben a semilyen-semolyan faluban, meg kell tanulni az *igazi nyelvet*, meg kell tanulni írni-olvasni. (Száva 2009)

’Sitte koulun alottamisen myötä se oon kohta velvolisuutena unheuttaa tämä *rappeutunnu kieli*, jota puhuthaan sekasin tässä ei-minkhäänlaisessa kylässä; häätyy oppia *oikea kieli*, häätyy oppia kirjothaan ja lukheen.’

Tekstissä käytetään ilmauksia *rappeutunnu kieli* ja *oikea kieli*, joissa oon matkassa vihjattunna merkityksenä se, ette kirjottaja ei piä ommaa vähemistökielivariasuunia (csángón murretta) kielenä. Samansorttisia eksämppeleitä löytyy kans meänkielisitten parista Arolan aiheistossa (Kunnas & Arola 2010: 129, 132–133).

Meänkieliset saattava hävetä kans sitä, ette net ei ossaa kyllin hyvin ommaa kieltä. Tästä kertovia siterauksia olen löytäny *Met-avisin* artikkelista (eksämppeleit 4–5). Kirjottajat käyttävvä semmosia ilmausja, joista käypi ilmi, ette niin ympäristö (eksämppeleissä 4 *huomathiin*) ko kielen ossaaja itte (eksämppeleissä 5) oon kriittinen vähemistökielen käyttöä kohin.

- (4) Pienenä tyttärenä häpesin suomen murtheesta minkä *huomathiin* vississä sanoissa. (Kvist 2009)
- (5) Annappas ko selitän tämän: en kirjota meänkieltä ja puhun kehnosti meänkieltä – jos itte saan sanoa. (Sörmling 2009)

Häpeän syystä ei tohita käyttää meänkieltä julkisissa tilantheissa ko vain kotona, niinku eksämppeleissä 6 lukkee. Tässä atjektiiv *hiljanen* viittaa siihen, kunka häpeän syystä kirjottaja ei tohi käyttää ommaa kieltä julkisesti. Oman kielen käythöön sitä tarttee turvalista kielenkäytön tumäniä, joka oon rohki suppea: pere.

- (6) Olen sitte vissiin sen *hiljasen* polven eustaja, sen joka ei puhu meänkieltä muuten ko turvalisessa yhtheyessä (lue perheen). (Sörmling 2009)

Mielenkiintosta oon se, ette kielen kehnon ossaamisen syitä ei selitetä, vastoinpäin ko *Moldvai Magyaráság* eli *Ruijan Kaiku* -avisissa. Aivan ko enemistökielen ylivoimasta käyttöä lapsuudesta käsin ei piettäis vähemistökieltä hävittävästä tekijännä. Tästä heijastuu semmonen iteoloki, jota saatetaan kuttua vaikka alamaisuuden iteolokiiksi, joka nousee ussein framile avisin tekstistä. **Alamaisuuden iteolokiiksi kuttun sitä aatesysteemiä**, jonka mukhaan ihmisen ensisianen velvolisuus oon olla hyvä alamainen ja siihen kuuluu oman maan enemistökielen maholisimman hyvä ossaaminen. Tutkimuksitten jälkhiin nuoret torniolaaksolaisjenerasuunit arvostavva paljon enämpi stantartiruottia ja stantartisuomea ko meänkieltä, jota piethään rumana ja huonona (eksämpeli 7).

- (7) Viimeisen vuosikymmenen aikana Ruotsissa tehtyt tutkimukset kertovat, että nuoret tornionlaaksolaiskuvopvet pitävät yhä ruotsin kieltä ja toisaalta myös suomen standardia suuremmassa arvossa kuin meänkieltä. Tutkimustietoa on myös siitä, että pajalalaisnuoriso uskoo suomalaisten väheksyvän meänkieltä sen “rumuuden” ja “huonommuuden” takia. (Vaattovaara 2009b: 20)

Kielen vähänen tunteminen aiheuttaa alemuuentuntheen, johon haethaan sitte syitä vaikkapa kielen kramatiikin hankaluudesta, niinku se ilmasthaan eksämpelissä 8 ilmasulla *kummat kaasykset*. Tämmönen ittetoistamisen pakko havathaan ussein silloinki ko tutkija juttelee meänkielisitten kans.

- (8) Ymmärän arkipäiväsen meänkielen köökissä ja kylälä mutta häpeän ko pruaan itte ja kuulen kunka väärin se oon kaikitten *kummitten kaasyksitten* kansa. Silloin mielumin hiljenen. (Sörmling 2009)

Meänmaa-avisissa ei saateta hoksata alemuuden iteolokiin läsnäoloa. *Avisin artikke-*litten kanta kielitaittoon oon ihan erilainen ko *Met-avisin*. Tekstistä näkkyy, ette surnalistit ossaava hyvin ja käyttävä rohkeasti niin ommaa vähemistökieltä ko enemistökieltä, siksi ei ole syytä hävetä kielen takia. Häpeän aihe tullee vain kerran pohtituksi yhdessä artikkelissa, josta eksämpeli 9 oon otettu. Siinä kirjotetaan Torniolaakson iänpuolen ihmisitten huvittuneisuudesta, jota tunnethaan omasta kielivariasuunista ja joka saattaa olla likelä häpeätä:

- (9) Mikä oon häpeä lännenpuolela, saattaa olla huvittuneisuutta iänpuolela. – – Huvittuneisuus tai nauru voivat ilmentää hämmennystä. Iänpuolen ihminen voi olla huvittunu omasta meänkielestä suomen kirjakielen kautta, ja se huvittuneisuuden tunne oon lähelä häpeää, koska se oon opetettu siihen. (Alatalo 2010)

Ruijan Kaiku -avisista taasen löytyy alemuuden iteoloki, vaikka harvoin. Sen ilmase-
misheen käytethään vahvoja nekativisia ilmasuja omasta kielestä ko *rasite* ja *iso häpeä*,
niinku se ilmenee eksämpelissä 10.

- (10) Tietenkin piti oppia norjaa – vain norjaa! – eikä esimerkiksi vaatia oman-kielistä opetusta koulussa. Suomen kieli oli vain *rasite* ja kveeniaksentti *iso häpeä*. (Tietysti riidellään)

Se on kuitenkin istutettu semmosheen kontekstiin, jossa alemmuuden tunne ristäytyy ylpeyden tunnehen kanssa (Pietikäinen 2012: 411): eksämpelin 11 kirjottaja tuntee kiintymyksen vanhemmitten ja esi-isitten kieltä, kvääniä kohin ja on valmis oppimhaan sitä, olletikki ko hänen oma veliki ossaa sitä. Alemuutta hään tuntee siitä syystä, ette hään ei saata kvääniä, mutta ruijaa hään ossaa.

- (11) Mie olen kvääni. Minun isä puhuu kväänii ja äitikin vähän, ja nyt mie haluun kans oppiit sen. Minun vanhempi veli oon oppinu paljon. Mie meinaan ette se oon häppee ette mie joka olen kvääni, en saata kväänin kieltä, mutta ruijaa mie kyllä puhun! (Kolme kielikursilaista)

Tästä kapittelista käypi ilmi, ette alemmuuden iteolokii oon ussein framila minuriteetti-avisissa. Se oon sioksissa siihen tilantheesheen, ette vähemistökieliä puhuvat oon ussein pietty toisarvosinna enemistökielisessä ytheiskunnassa, ja net itteki oppiva lapsuudesta saakka vähentämhään ommaa kieltä eli kielivariasuunia. Se oon ollu tutkijalle mielenkiintosta hoksata korpyksestä, ette alemmuuden iteolokii oon vahvempanna *Met-avisissa* ja *Moldvai Magyaráság* -avisissa ko *Ruijan Kaiku* -leheessä, ja se oon kohta olematonta *Meänmaa*-avisissa. Sen syitä löytyy vallatikki siitä, kunka eri avisitten kirjottajat kokeva omaa kielitaitoa vähemistökieleessä ja kunka net suhtautuvva enemistökielen taithoonsa.

4.2 Plyralismin elikkä liperalismin iteolokii

Plyralismin (Wingstedt 1998: 166) elikkä kielelisen liperalismin (Lanstyák 2011: 57) elikkä sopivuuden (Mäntynen muitten rinnala 2012: 328) iteolokiin jälkhiin kielenkäyttö oon joka ihmisen pärsuunlinen asia, eikä se tartte ulkoista sääntötyä. Sillä pruukat-haan meinata kielelisen moninaisuuden aksepteraamista. Csángóntutkija Tánzos (2011a: 42–43) taasen huomauttaa, ette ko sovellethaan liperalismin prinsii-pin toktriinimäisesti, kielen kuolema piethään “luonolisena”, välttämättömänä ja muterniseerinkin perspektiivistä tarkotuksenmukasenna. Tämä iteolokii torjuu siten niin kielele annettua sympoolista arvoa ko emotsunaalista suhtautumista kielelisen asimilasuunin fenomenhiin (mp.).

Plyralismin iteolokii saattaa tulla framile eri kielistä eli eri kielivariasuunista puhuessa eli kirjottaessa. Analyseeraamistani avisista *Met-avis*i oon se, jossa plyralismin iteolokii oon vahvimin framila kielivariasuunitten kontekstissä. Surnalistit hyväksyvä eksplisiittiestiki kaikenlaisila kielivariasuunila kirjotettuja tekstiä, eikä ole tavot-heena kielen minkhäänlaista stantartiseerinkiä.

Kaikista avisin numeroista löytyy julkasuperiaate, jonka jälkhiin kaikila meänkielen variasuunila kirjotetut tekstit kelpaava lehtheen: ”*METavisin* tavote oon ette julkasta meänkielen kaikila varieteetilä olevaa tekstiä. Avisin pyrkimys oon olla kieltähoitava niin kauas ko maholista.”

Sama aatos kielen kaikitten variasuunitten aksepteraamisesta ja eistämisestä ilmenee eksämpelissä 12–13:

- (12) STR-T eistää ja kehittää meänkieltä niin puhheessa ko kirjotuksessa. Meilä oon ymmärtäväisyys kohthaan paikaisia varieteettiä joita käytethään. (Puhheenjohtaja 2009)
- (13) Joka kielenkäyttäjä häätyy vaphaasti saa'ä käyttäa sitä varieteettiä mihin oon harjaintunnu ja soveltaa sen kirjotethuun muothoon. (Puhheenjohtaja 2009)

Ko pohithaan syvemin liperalismin iteolokiitä, sen perusaatos, ette kaikki kieli-variasuunit kelpaava niin suulisheen ko kirjotethuun käythöön, kielen tutkijassa saat-
taa herätä monenlaisia kysymyksiä. Ko kaikki variasuunit kelpaava, kunka käyttäa
niitä vaikkapa opetuksessa? Mistäs saattaa tietää, mikä niistä oon esimerkiksi paikalis-
variasuuni (vaikkapa murre) ja mikä oon itiolekti?

Mantila (2010a) analyseeraa yhdessä artikkelissa variasuunin ja stantartiseerin-
kin suhetta uuen stantartikielen luomisessa. Siinä hään toteaa, ette kielen stantarti-
seerinki alkaa ensimmäisitten kirjotettuiitten tekstitten myötä siinä merkityksessä, ette
net näyttävvä eksämpeliä tuleville kirjottajille. Se oon totta niissäki taphauksissa,
ko kirjottajilla ei ole tavotheena kielen stantartiseerinki, ko vain oman minuriteetti-
kielilyhtheisön jäsenitten kannustaminen kirjottamaan omala kielelä. (Mas. 54.) Kysy-
mys nousee, ette ko jossaki avisissa suothaan kaikenlaiset kielivariasuunit ja itiolekit,
minkälaista eksämpeliä se näyttää kirjottajalle ja lukijalle? Tässä suurempanna prup-
leemanna ei ole moninaisuus itte, ko se, ette nuoret vähemistökielen kirjottajat tartteva
sääntöjä, mallia ja ohjeita, eikä niihin vastata.

Eri kielitten käyttämisen kontekstissä pylralismin eli kielelisen liperalismin iteoloki
nostaa toisenlaisia prupleemia kans. *Ruijan Kaiku* -avisissa haastatelhaan näytelmä-
kirjailiaa ja teatteriresisööriä, joka meinaa, ette ei ole merkitystä sillä, mitä kieltä käy-
tethään lavala, niinku eksämpeli 14 osottaa.

- (14) Mie meinaan kans ette se oon sama millä kielelä nämät minun produksuunit
oon. Kommunikaatio oon tärkein. (Koivulehto 2009b)

Tämmösessä protyksuunissa prukathaan käyttäa enemistökielen lisäksi jonku verran
vähemistökieliäki. Se oon faktana, ette kväänitten ja meänkielisitten kylttyyrisissä tapah-
tumissa prukathaan käyttäa eri kieliä, niinku se näkky eksämpelistä 15. Näissä enemis-
tökieli oon kohta aina tumineeraavassa asemassa niinku jokapäiväisessä käytännössäki.

- (15) Mie olen kans huomannu ette nuoret oon alkanheet leikkimhään
[minuriteetti]¹² kielelä ja sekotethaan saamen ja englannin kielet. Piiain se
kohta kväänin ja suomenki. Met olema iloiset ko meän ei tarvitte valita saa-
men ja suomen välilä vaan saama käyttäat kaikkii kielii! (Koivulehto 2009a)

12. Omia selityksiä siteraamassani tekstissä kirjotan hakaparantheeshiin.

Met-avisissa kielelinen liperalismi tulee framile näkemyksessä, jonka jälkhiin meänkieli oon vain yksi torniolaaksolaisen minuriteetin¹³ määrittäjä. Eksämpelissä 16 meänkieltä piethään torniolaaksolaisen minuriteetin yhtenä markkörinnä sen lisäksi, kunka torniolaaksolaiset näkevä oman itten ja ympäristön.

- (16) Halvaan sanoa ettei se ole yksisthään meänkieli joka oon tärkeä minuriteetti-asioissa ko meän näkemys itteä ja ympäristön näkemys Tornionlaaksoa minuriteettiseutuna. (Kostet 2009)

Moldvai Magyaráság -avisissa kielelisen liperalismen iteolokii näkkyö olletikki yngerskankielisitten oppinheitten tiskyrsinä, tarkemin siinä, ette yngerskan kielien tärkeen korostamisela freistathan panna rymänskankielelistä asimilasuunia vasthaan. Tässä häätty taas huomauttaa, ette csángón murtheitten tilassa se oon stantartiyngerskan kieli, jota piethään kirjakielimallina. Eksämpelissä 17 kehotethaan yngerskankielisen opetuksen laajentamista.

- (17) – – nagyon erős asszimilációs folyamat tapasztalható, ennek kell valahogy gátat szabni azzal, hogy a lehető legszélesebb körben kiterjesztik a magyar nyelvű oktatást. (Pap 2009)

’– – se oon hoksattavva kovin vahva asimilasuuniprosessi, ja tätä häätty jollaki laila topata sillä, ette laajentaa maholisiman laajasti opetusta yngerskan kielelä.’

Surnalistit oon tietosia siitä, ette csángóitten kielivalinat oon sioksissa siihen, missä sosiaalisessa kontekstissä kieltä käytethään. Eksämpelissä 18 huomautethaan, ette kahen kielen, csángónyngerskan ja rymänskan käyttö oon ominaista vain kouluikäisille, jälkhiin sen csángót joutuva käyttämhään rymänskaa, jos net muuttava ashuun rymänskankielisheen yhtheishöön, ja stantartiyngerskaa, jos net muuttava yngerskankielisheen paikkaan. Net taas, jotka jäävä kotia, käyttävä paikalista csángónyngerskaa.

- (18) A település nyelve a helyi magyar dialektus. A kétnyelvűség, a két nyelv együttes használatá csak az iskoláskorúakra jellemző, és a nyolcadik osztályig tart. Aki városra kerül, az általában nyelvet választ, attól függően, hogy milyen nyelvű közösségbe kerül. Aki otthon marad, az biztosan a magyar nyelvet választja, mert a felnőttek nyelve magyar. (Hevesi Mónár 2009)

’Paikan kieli oon paikallinen yngerskan tialekti. Kaksikielisyy, kummanki kielen käyttö oon ominaista vain kouluikäisille, ja se kestää kaheksantheen

13. Tässä kohassa piän tärkeännä mainita, ette *torniolaaksolainen minuriteetti* oon aika harhaan johtava ilmaisu, ko torniolaaksolaiset oon käsithääkseni enämpi aluheellinen yhtheisö ko minuriteetti. Toishaalta Torniolaaksossa asuvan väestön osa, joka käyttää meänkieltä omana kielenä, mu’ostaa kyllä minuriteetin. Ruottin valtio oon hyväksynny heän kielen, meänkielen, minuriteettikieleksi vuona 2000. (Arola, Kangas & Pelkonen 2013: 3.)

luokkaan saakka. Joka pääsee kaupunkhiin, valitsee tavallisesti kielen sen jälkhiin, minkäkielisheen yhtheishöön se pääsee. Joka jääpi kotia, se valitsee varmasti yngerskan kielen, ko se oon raahvaitten kieli.'

Meänmaa-avisin plyralistinen iteolokii eustaa rajanylisen kielityön tärkeyttä. Sen jälkhiin meänkielen kehittämiseen tarvithaan Ruottin meänkielisitten tuen lisäksi Suomen Torniolaaksossa puhuttuitten murtheitten meänkieltä vahvistava vaikutus kans. Liperalismmin iteolokii ristäytyy tässä kielenohjaamisen tarpheen iteolokiin kansa, niinku se ilmenee eksämppelissä 19.

- (19) Meänkieli oon pitkhään ollu kirjakieli ja nyt tarvithaan hyviä ja myöntheisiä voimia, jotka saattava jatkaa tätä työtä. Useampia ihmisiä tarvithaan Meänmaasta molemin puolen väylää. (Meänmaan aatospaja)

Plyralismin elikkä liperalismmin iteolokii tullee framile monessa muoossa tutkimis-tani vähemistöavisista. Se saattaa ilmetä siinä, ette aksepteerathan ja eistethään saman kielen eri eli kaikitten variasuunitten ja murtheitten käyttämistä saman avisin palstoila, niinku *Met-avisin* taphauksessa. Plyralismi saattaa tulla framile kans eri kielitten käyttämisen hyväksymisenä samassa kylttyyrisessä tapahtumassa. Tässä kontekstissä enemistökieltä käytethään vähemistökielen/-kielitten rinnala, eikä ole väliä sillä, minkä määrin näitä käytethään, niinku siitä oon löytyny eksämppeliä *Ruijan Kaiku* -avisista. *Meänmaa*-avisissa kielelinen liperalismi oon vahvasti sioksissa kielenohjaamisen tarpheen iteolokiin kansa, ja se korostaa rajanylisen yhtheistyön rollia meänkielen kehittämisessä. *Moldvai Magyarország* -lehen taphauksessa kielelinen plyralismi ilmenee sen aksepteeramisessa, ette csángóitten kielivalinat yngerskan ja rymänskan välilä oon sioksissa siitä, missä sosiaalisessa kontekstissä kieltä käytethään.

4.3 Kielenohjaamisen tarpheen iteolokii

Liperalismmin iteolokiin vastakohtana pruukathan kattoo olevan homokeenisyyen iteolokii (esim. Lanstyák 2011: 57). Sen eustajat ei hyväksy kielelisiä variasuunia ja ajava yhtenhäisen kielen asiata. Tämmösen iteolokiin juuria saattaa hakea kansalisromanttisesta iteolokiistä, jonka myötä kirjakieli tuli rohki arvostetuksi, koska sitä piethiin kielen histuurialisen kehityksen huippuna (Mantila 2010b: 187). Artikkelis-saan kielikäskyksitten ja kielenohjailun suhtheesta Rintala (1998: 48–49) selittää, ette kansalisromantiikan aikana kieltä käsitethiin kansalisluontheen tärkeimpännä ilmentymismallina, sille annethiin ittearvo kansalisuuen ilmituojana.

Tänäpäpä uhanalasitten kielitten tila, joila ei ole yhtä laajasti aksepteerattua stantartimuotoa (niinku meänkieli ja kvääni), muistuttaa paljon kielitten asemaa kansalisromantiikan aijan alkuvaihheessa. Se, ette nämät uhanalaset kielet oon saahneet oman kielen staattyksen, ei osottautunu vahvistavan kyllin hyvin niitten asemaa. Näilä kielilä oon alhainen prestiisi, eikä niitä pruukata siirtää nuorile. Vähemistökielitten asiamiehet, jotka kattova kieltä itenttiteetin, vattatikki kielelisen roikkaitenttiteetin perspektiivistä, tykkäävä, ette kieli tarttee ohjailua ja huoltoa, ette se

saattas täyttää itenttiteetin vahvistamisen rollia. Sen perustanna oon maholisuuksitten mukasen yhtenhäisen kirjakielen kehittäminen, jota **kattothaan tärkeäksi kielen prestiisin nostamisheen.**

Kielenhojaamisella ja kielenhuolola oon tärkeä rolli silloin ko kysheessä oon kieli, jota harvat ihmiset käyttävä kirjotettuna ja kohta kaikin kirjottavva sitä oman halun mukhaan. Suuriin osa näistä ihmisistä oon socialiseerattu enemistökielälä niin kotona ko koulussa. Ko net alkava kirjottaa ommaa suomalaisuukrilaista kieltä, niile se oon luonolista soveltaa oppinheensa ei-suomalaisuukrilaisen kielen ortokrafitä omhaan kieheen. Ja ko sen soveltamisela ei ole minkhäänlaisia sääntöjä, kirjotettu kieli saattaa tulla käsittämättömäksi.

Niinku eksämppelit 20–21 osottavva, *Met-avisissa* tullee framile kielenhuolon iteolokii semmosessa yhteyessä, ko mainothaan Ruottin kansalista kielipolitiikkaa, joka oon viimi vuosina eistäny vähemistökielisitten kehittämistä.

- (20) Tärkeä tehtävä julkiselle kielenhuoltajalle oon lähinä se, ette dokymentheerata kieltä, toisin sanoen seurata ja selittää kunka kieltä käytethään ja kunka se kehitty. Ko formyleeraa neuvoja ja suosituksia kielenkäytölle se pohjivaatimus oon ette ne neuvot ja suositukset nojjaavat nykysen kielenkäytön päälä. (Lind 2009)
- (21) Toiminta mutärnin kielenhuolon alala koskee nykyaikaa ja tapahtuu ensi sijassa Kieliraatissa, viraston kielenhuoltoosastossa joka oon sijotettu Tukolhmaan. Sielä työ oon pääasiassa keskittyny kielineuvonthaan, luenthoin, kieli-kirjoitten julkasemisheen, kielipolitiikkaan ja forskninkhiinki tällä toimintalalala. (Lind 2009)

Se oon kuiten havattavva, ette vaikka puhuthaanki julkisesta kielenhuolosta, ei ole tarkempia tietoja sen sisälöstä. Tavotheet oon niin ylheisiä, ette niistä ei käy ilmi esimerkiksi se, mitä variasuunia piethään nykysennä kielenkäyttönä eli kunka kielenhuoltajat suhtautuvva ruottin kielen vaikutuksheen meänkieheen. Pahasti uhanalasan kielen taphauksessa, niinku meänkieli oon, nykykielessä oon huomattavasti lissääntynny valtakielen vaikutus niin sanaston ko kramatiikin kohala. *Met-avisissa* joka surnalisti saapi käyttää ommaa kielivariasuunia, eikä variasuunila ole tarkkoja sääntöjä, joitten mukhaan niitä kirjotethaan. Se oon luonolista, ette kramatiikkiä ei pietäkhään niin tärkeännä ko kielenkäyttöä. Eksämppelissä 22 se oon vihjattunna merkityksenä matkassa, ette artikkelin kirjottaja hakkee tukea näkemyksensä (ja ylheensä avisin kannan) vahvistamiseksi kielen ammatillisen, professori Laurénin sanoista:

- (22) Professori Laurén sano ettei se kramatiikki aina niin tärkeä ole siinä kielenkäyttöopissa ko vain puhua ja käyttää kieltä joka paikassa. (Hedpalm 2009)

Met-avisin kielelinen liperalismi vaikuttaa siihen kans, ette kielenhuolole ei anneta suurempaa rollia. Eksämppelissä 23 ilmenee, ette jos kaikile suothaan puhua ommaa

kieltä (kielivariasuunia) vaphaasti, niille häätyy antaa vaphautta käyttää sitä kirjetettu-naki niinku net tykkäävä sen hyvänä.

- (23) En näe puhutun eli kirjetetun kielen käytössä ristiriitaa enkä saata sillä itentifioerata ongelmaa mitä sanothaan olevan. Joka kielenkäyttäjä häätyy vaphaasti saa'a käyttää sitä varieteettiä mihin oon harjaintunnu ja soveltaa sen kirjetethuun muothoon. (Puhheenjohtaja 2009)

Meänmaa-avisissa oon vahvasti matkassa kielenohjaamisen iteolokii. Kielentutkija, joka käypi läpi avisin eri numeroja, hoksaa varsin artikkelitten tekstistä, ette surnalistit eustava rohki samanlaista näkemystä meänkielen asemasta muitten kielitten seassa, kirjakielen ortokrafiistä ja kramatiikistä, ja pohtiva ussein kirjakielen kehittämisen maholisuuksia. Meänkielen kirjakielen kehittämistä piethään haastavanna tehtävännä. Ko *Meänmaa*-avisin surnalistit oon kirjottanheet paljon meänkielelä ja pyrkineet käyttämhään konsekvantista kirjetusmallia, niile se oon selvä, ette kirjakielessä pittää kehittää sääntöjä ja nouattaa niitä. (Eksämpelit 24–25.)

- (24) Meänkieli on yksi maailmankielistä, jonka kirjakielen kehittäminen on haasteellinen tehtävä. (Muli 2009)
- (25) Ja mie panen vasthaan sen, ette selviä kehittyneheitä sääntöjä kirjakielessä ei tarttis nou'attaa! Ja mie ehotanki ette met kirjetamma mehneen ja käytämä niitä sääntöjä joita oon, ja kirjetamalla kieltä met kehittämmä niitä lissää! (Johansson 2009)

Kerstin Johansson oli *Met-avisin* päätoimittaja vuosina 1994–2003. Hänen toimitamista lehen numeroista näkkyv selvästi pyrkimys johonmukasheen kielenkäythöön. Tätä linjaa hään oon jatkanu *Meänmaa*-avisin surnalistina kans muitten saman lehen kirjetajitten ja toimittajitten seassa.

Ruijan Kaiku -avisissa olhaan kans sitä mieltä, ette kirjakielen kehityksheen häätyy yhtenhäistä kirjetusmallia, ainaski ortokrafiitä. Kielenohjaamisen tarve näkkyv ris-täytyvän liperalismmin iteolokiin kans aivan eri laila ko *Met-avisissa* (eksämpelissä 23). Eksämpelin 26 jälkhiin tialektitten välisittet eroitten oon hyvä tulla framile kirjetuk-sessa, vaikka ortokrafi oonki yhtenhäistä.

- (26) Kainun kielitinka suosittaa ette kainun kieltä kirjetethaan niinku sitä puhut-haan ja toivoo ette kielen käyttäjät alethaan käyttämhään yhtenäistä orto-grafiita. Sillä tavala dialektiit ja kielen variaatit näythään parhaiten. (Kirjota niinku puhut)

Ruijan Kaiku -avisissa lukkee konkreettisemin, minkälaisista kielivariasuunista oon kyse kväänin taphauksessa ja kunka aatelhaan kehittää eri variasuunitten kirjakieliä (eksämpeli 27):

- (27) – – kväänisuomi olis alternatiivi sille kirjakielelle joka on perustettu Porsangin murtheeseen. Tämän kväänisuomen kirjakielen pohjana olis suomi, meänkieli ja Tenon ja Varengin dialektit. Kielen kehitettäisiin yhdessä Suomen ja Ruottin meänkielisten kans. Se on sillä ko net on meitä likemmät sekä kielelisesti ette geograafisesti. (Aikkoo tehä kväänisuomen kirjakielen ja verkoston)

Ruijan Kaiku -avisista löytyy semmonen kielenhuolon ehotus, ette kielellisen monimuotisuuden rakentamisessa on rohki tärkeätä laajentaa pienitten kielitten käyttöä useimmille yhteiskunnan aloille, elikkä eksämpelissä 28 ilmenee kieliplanerikin yks tärkeä tumäni.

- (28) Kielellistä monimuotoisuutta ja monikielisyyteen pyrittäessä on tärkeintä, että pieniä kieliä voidaan käyttää useimmilla yhteiskunnan aloilla. (Sollid 2009)

Moldvai Magyarország -avisissa kielenhuolola meinathan olletikki yngerskan kirjakielen opettamista lapsile. Unkarilaisitten yhteenkuuluvuuden iteolokiin mukhaan csángóitten kirjakieli ei saata olla muuta ko yngerskan kirjakieltä. Csángón puhekielen kirjottamista ei saattas ottaa vakavasti, se olis vain leekaamista, se matkis oikeata kirjottamista, niinku se ilmenee eksämpelissä 28. Ilmasu ”aivanko-kirjottaminen” on vahva toistus siitä, kunka vaikealta se tuntuu artikkelin kirjottajale ottaa vakavasti csángóa (csángón murtheita) kirjoitettuna.

- (28) Persze nem ugyanaz, nem lehet olyan fontos, a csángós beszéd leírva, mint a többi órákon leírtak, ez csak amolyan *mintha-írás*. (Száva 2009)

’Se ei tietenkään ole sammaa, se csángónlainen puhe kirjoitettuna ei saata olla yhtä tärkeätä ko muilla oppitunnilla kirjoitettuja asioita, sehään on vain semmosta *aivanko-kirjottamista*.’

Tästä eksämpelistä se ei ole yksiselitteistä, oonko iruniata eli pettymyksen henkeä siinä, kunka kirjottaja suhthautuu csángón kielivariasuunitten kirjottamisheen.

Antal Csicsón (1995) toimittamassa oppikirjassa periaatheena on likeytä csángón murtheitten ja kylttyrin kautta yngerskan kieltä. Ko csángón murtheita piethään yngerskan tialektinä, se on ymmärettävä, ette yngerskan kielen oppimista kattothaan vältämättömänä siihen, ette csángón murtheita pystys kirjottamaan. Eksämpelissä 29 viitataan Csicsón oppikirjan käyttämiseen yngerskan opetuksessa, ja korostethaan, ette ilman yngerskan aapista ei saateta kirjottaa csángóa.

- (29) Természetesen tartalmából időben kiválasztottuk a szerkesztő engedélyével azt, amit jónak láttunk, hogy a gyerekek könnyebben elsajátítsák a magyar ábécét, amely nélkül nem írható és nem tanulható meg a csángó nyelvjárás. (Duma 2009a)

’Sen sisälöstä olema tietien valihneet toimittajan luala sen, mistä tykkäsimmä, ette lapsile oon avuksi yngerskan aapisen oppimisessa; ilman sitä ei saata kirjottaa eikä oppia csángón tialektiä.’

Kielenhuolon tarpeen iteolokii oon eri muotoissa matkassa minun aiheistossa. Tällä iteolokiilä oon tärkeä rolli semmositten vähemistökielittien taphauksessa, jota harvat ihmiset käyttävä kirjojettuna ja joila ei ole vielä stantartimuotoa. Se oon huomionarvosta, ette tutkimani kahen meänkielisen avisin kanta oon aivan erilainen kielenhuoltoon. Kummassaki kirjojethaan kielenhuolosta, mutta *Met-avisissa* aivan yleisesti, ja avisin tekstitten kohala oon vaikeata havata kielenohjailua. *Meänmaa-avisissa* kans se aksepteerathan faktana, ette kielenohjailu oon perusasia ja tekstitten mikrotaso toistaa ytheisen kirjojusmallin seuraamista. *Ruijan Kaiku -avisissa* kielenhuolon perusprinsiippinä hyväksythään se, ette vaikka joka kirjottaja saapi käyttää vaphaasti ommaa kielivariasiuunia, kirjakielen kehitykseen häätty yhtenäistää kirjojusmallia, ainaski ortokrafiitä. *Moldvai Magyaráság -lehen* kanta kielenhuolon oon aivan erilainen siinä merkityksessä, ette csángón murtheitten kirjakielenä piethään stantartiyngerskaa.

4.4 Kieli itenttiteetin tärkeimpänä markkäärinnä

Kielen käytön ja sen käyttäjitten suhe oon kielenulkonen asia, johon vaikuttaa paljon kielenkäyttäjitten kieli-iteolokiit. Sitä saattaa tutkia niin yhteisölisenä ko pärsuunlisena fenomeeninä (Mantila 2010b: 188). Sen lisäksi, ette kieli välittää tietoja, se ilmasee tuntheita ja vettää rajoja met- ja net-roikitten välile kielelisen itenttiteetin rakentamisen prosessissa (Gereben 1999: 89–91; Jordan 2005).

Tutkimastani korpyksesta löytyy semmosta iteolokiitä kans, jonka jälkhiin omala vähemistökielelä eli kielelä, johon oma murre kuuluu, oon keskheinen arvo henkilön ja yhteisön elämässä. Csángóavisissa tämmönen iteolokii oon etualala. Se saattaa välittyä perheessä jo varhaislapsuudesta saakka, niinku eksämpeli 30 osottaa:

- (30) Voltak szabályok, amelyekben az ember – akarta nem akarta – benne élt, s az után kellett mennie. Például amikor kicsike voltam, nem es gondoltam, hogy más nyelven es lehet beszélni a világon, mint magyarul. (Halász 2009)

’Net olit sääntöjä, joissa ihminen – halusiko sitä eli ei – eli matkassa, ja sen häätty seurata niitä. Esimerkiksi ko mie olin pienenä, en olis aatelukhaan, ette saatto puhua muutaki kieltä mailmassa ko yngerskaa.’

Niinku selitin eellisessä kapittelissa, romantiikan ajan oppinheet tykkäsit, ette kansalisuus ellää kansaliskielessä, ja sen luomisheen haethiin materiaalia kansankielestä, kansan puhumista murtheista. Kansankielen arvo nousi suuresti, ja sitä piethiin usein turmeltumattomana, spontaanina ja luonolisena (Rintala 1998: 51–52).

Iteolokii, jonka jälkhiin oma kieli oon itenttiteetin tärkeimpänä markkäärinnä, oon sioksissa kansalisromanttisen kielinäkemyksen kansa. Sitä löytyy paljon csángóista

kertovasta kirjallisuudesta. Tällaisia oon esimerkiksi kielen itealiseerinki (muinaisuuden hakeminen, mytologiseerinki: Moldovan csángóitten kieli kansallisen autentisittetin ilmasemisena), kielellinen estetiseerinki (se, mikä oon komea, oon muinainen, ja mikä oon muinainen, oon komea), eksotiikan hakeminen (muinaisuus, itäinen alkuperä, satumaisia elementtejä) ja csángón kielen kuolema unkarilaisitten kohtaloesymppoolina (Tánczos 2011a: 31–33).

Romanttinen kielinäkemys oon vahvasti matkassa *Moldvai Magyarország* -avisissa. Tässä oon pari esämppeleä (31–32), sitte tullee lissää metafoorisen puhettavan analyseeräamisen myötä.

- (31) Nem pénzért, nem dicsőség vagy hírnév vezette färadhatatlan munkájában, hanem az ősi magyar szó és ének, amit a csángók szájából és ajkáról hallott. (Harai 2009)

’Ei raha, ei kunnianhimo eikä maihneen hakeminen ole johtanu häntä väsymättömässä työhään, ko *muinaiset yngerskan sanat ja laulut*, mikkä hään oon kuulu csángóitten suusta.’

Eksämppeleissä 31 ilmasu *muinaiset yngerskan sanat ja laulut* semmosessa kontekstissä, ette net oon tärkeimpiä ko raha eli maine, toistava sen puolesta, ette muinaisuuteen liitetty oma kieli oon tärkein innostaja vähemistökieliselle kirjottajale. Eksämppeleissä 32 tullee taas framile semmosia arvoja ko omale kielivariasiuunile omistettu muinaisuus ja autenttisitetty, sen takia se ei ole sitä sammaa, minkäläista kielivariasiuunia puhhuu se, jolta lapset oppiva kieltä.

- (32) Pedagógusi elve, hogy a gyerekek olyan adatközlöktől tanulják meg az énekeket, akik őseik nyelvjárásában éneklük, ezáltal megörizve sajátos nyelvjárásokat, régi szavaikat és kiejtésüket. (Oláh-Gál 2009b)

’Hänen petakookinen periaate oon, ette lapset oppiva semmosilta informantilta lauluja, jotka laulava esi-isitten tialektilä, säilyttäen näin erikoisen tialektinsä, vanhoja sanoja ja ääntämisensä.’

Kielen tärkeimpänä arvona pitämisen iteolokii tullee framile sen kautta kans, kunka kielenkäyttäjät rakentavva kieliasenteita heän kielellisilä valinoilla. Olletikki *Moldvai Magyarország* -avisissa oon havattavissa metafoorien puhettapa, mutta se löytyy *Meänmaa*-avisista kans. Se oon selvä merkki siitä, ette oman kielen tunnearvo oon rohki suuri näitten avisitten kirjottajille.

Moldvai Magyarország -avisissa metafoorisheen puhettaphaan liittyy ussein kapinallinen henki ja taisteluretoriikkaa. Taistelhaan kielellistä asimilasiuunia ja stikmatiseerinkiä vasthaan ja oman kielen ja kylttyyrin säilyttämisen eestä. Taistelua käythään pyhän tavotheen eestä, joka oon oman kielen ja eetniisyyen pelastaminen. Häätty kuitenkin pittää mielessä, ette taisteluretoriikka ei ole csángónvähemistöle ittele ominaista, ko sen arjessa enemistökielilä (rymänskalla ja yngerskalla) oon tärkeä rolli, net oon

prestiisikieliä ko taas ommaa kielivariasuunia ei pietä suuressa arvossa. Kielen tärkeimpänä itenttiteetin markköörinä pitämisen iteolokii oon ulkoa käsin tuotu csángóitten roikhaan ja se oon ominaista enemistökielisille (niin yngerskan- ko rymänskankielisille), jotka perustavva csángón kielestä ja sen puhujista ja freistaava vahvistaa heän vähemistökielistä itenttiteettiä. *Moldvai Magyaráság* -avisissa heijastuu tietien yngerskankielisitten iteolokii. Eksämpelissä 33 ja 34 ryöstämistä omasta kielestä kututuhan sympoolisesti *verittömäksi joukkolopetukseksi* eli *henkiseksi joukkolopetukseksi* jossa pohjana oon se, ette kielen menettämisen myötä kylttyyri ja sen myötä kansa itteki loppuu.¹⁴

- (33) Moldvában a csángók vértelen népirtásnak vannak alávetve, jelentette ki Tőkés László, aki a csángó sorsban benne látja a magyar sorsot is. (Pap 2009)

’Moldovassa csángót oon alistettu *verittömhään joukkolopetukseheen*, ilmotti László Tőkés, joka näkkee csángóitten kohtalossa unkarilaisitten kohtaloaki.’

- (34) A földön a legnagyobb gyilkosok azok, akik *lelki genocídiummal* foglalkoznak. A megfélemlítés csak ide vezet, sőt a tudatlanság nem csak gyávákat nevel, hanem lélek-gyilkosokat. (Duma 2009b)

’Mailmassa suuriimpia murhaajia oon net, jotka harjottavva *henkistä joukkolopetusta*. Pölöttely johtaa vain tähhään, sen lisäksi tietämättömyys ei kasvata vain pölkyriä ko hengentappaajia kans.’

Vaaralisimpina murhaajinna piethään niittä, jotka tekevä henkistä joukkolopetusta pitämällä ihmisiä tietämättöminä omista kielelisistä ja eetnisistä juurista ja kasvatamala niistä pölkyriä ja hengentappaajia. Eksämpelissä 35 käytethään vahvasti histuuriallissionaista sympoolia, ”janitsaaria” niitten nimeämiseksi, jotka oon kieltäenheet unkarilaisalkuperänsä ja oman kielensä. Avisitekstin laajemasta kontekstistä käypi ilmi, ette tämmöset ihmiset oon asimilasuunin kautta saahneet etuja (esimerkiksi hyviä työpaikkoja).

- (35) – – rengeteg janicsár van egyes intézményekben (Duma 2009c)

’ – – jokku instittysuunit oon täynä janitsaaria.’

Janitsaarit olit alun perin kristittyjä sotafankia ja pakko-otettuja nuoria poikia, joita koulutethiin Osmanitten valtakunnan sulnaanin erikoisjoukoiksi. *Moldvai Magyaráság* -avisissa sanna käytethään selvästi rymäniäläistynheitten csángóitten sympoolinna. Csángóntilasuus kokonaisuessa käsitethään oman kielen ja oman eetnisen alkuperän

14. Samanlainen kieli-iteolokii, jonka jälkhiin kanshaan/vähemistöroikhaan kuuluu vain se, joka puhuu sen kieltä, löytyy muulta kans, esimerkiksi paskin puhujitten roikasta (ks. Echeverria 2003: 383).

menettämisen tilantheena, joka symboliseeraa kaikittien kansoitten tulevaisuutta, jotka ei pysy koossa eikä rakena yhdessä hengessä ommaa etnistä ja kielelistä itenttiteettiä, niinku se ilmenee esimerkissä 36.

- (36) Ha nem tudunk összefogni és nemzetben gondolkodni, ha hagyjuk, hogy idegenekként bánjanak velünk saját szülőföldünkön, ha gyökereink tovább szakadoznak, és mi némán nézzük, hogyan pusztulunk és fogyatkozunk, akkor vessünk egy pillantást Csángóföldre és meg fogjuk látni, mi lesz a jövőnk! (Deáki 2009)

'Jos emmä pysty yhityä ja aatela itteämmä natsuuninna, jos annama, ette meitä kohtelhaan outoina meän omassa synnyinmaassa, jos meän juuret katkeilevva eeheenki ja met vahtaama hiljaa, kunka met häviämmä ja vähenemmä, vilkaskaamma Csángónmaata ja saama nähä, mikä meän tulevaisuus oon!'

Tämän iteolokiin mukhaan oma kieli yhittää niin tiakroonisesti ko synkroonisesti kansaa eikä sen kulttuuria saata käsittää ko ei ossaa kieltä.

Kielellisen ja uskonolisen itenttiteetin yhteenkuuluvuus oon kans tyypilistä csángóile. Niinku sitä oon vareminki selitetty, csángót erottuvva valtaväestöstä vallatikki oman roomalaiskatolisen uskontonsa pohjalta. Siittä oon usseita artikkelejä *Moldvai Magyarország* -avisissa, ette csángót oon joutunheet taistelheen sen eestä, ette net saisiva käyä omakielisessä messussa, mutta sitä niiltä oon kieleetty ko Moldovan tienoila vain rymänskankielinen messu oon viralisesti aksepteerattu. Net, jotka paneva vasthaan, saava osaksheen hyökkäyksiä (Sylvester 2009). Omakielistä messua saapi pittää vain jos ulkopuolisia (unkarinunkarilaisia) tullee paikan päälle (Oláh-Gál 2009b). *Moldvai Magyarország* -avisissa lukkee ussein, ette csángót ei meinaa pahentaa kethään, net haluava vain oppia ommaa kieltä, ette net saisiva rukkoila omitten esi-isitten kielelä, niinku se ilmasthaan esimerkissä 37.

- (37) – – semmi rosszat nem akarnak, hanem csak azt, hogy atyáik nyelvét megtanulják, s ezen a nyelven dicsérjék az Istent. (Tökés László levele Petru Gherghel jászvásári megyéspüspökhöz)

'– – net ei halua mithään pahhaa, ko vain oppia omitten esi-isitten kieltä ja ylistää tällä kielelä Jumalaa.'

Oman uskonon ja oman kielen säilyttämisen strategiana ellää joissaki paikallisissä csángóyhtheisöissä se, ette menhään naimishiin samhaan kirkhoon kuuluvitten kesken (Hevesi Mónár 2009). Oman kielen säilyttämiselä oon paljon suurempi maholiisuus, jos puoliso oon kans roomalaiskatolinen, joka ussein impliseera sen, ette se osaa csángónyngerskaa.

Meänmaa-avisissaki oma kieli oon etusiala, mutta siinä ei ole havattavissa taisteluretoriikkaa. Sen tärkeys ilmasthaan esimerkiksi rieskan metafooralä (esämppele 38).

Tästä näkyy uskonon kielen vaikutus, ko Raamatussa (Mattheys 5: 6, Juhanes 6: 35) puhuthaan elämän leivästä (Tulkaa tekki fölhjyyn 2000: 13, 238).

- (38) Meänkieli oon meän rieskaa. Se oon itäny meän pellola, sitä oon kastelheet meän satheet, sitä oon kypsyttänny meän kesäaurinko, sen oon meän sirpit ja vikatheet niittänheet, se oon meän riihessä puittu ja sen oon meän vaimot leiponheet ja tärpälä merkinheet, se oon meän uunissa paistettu ja se saattaa viehraale olla kova suussa, mutta met siitä tykkäämä ko se ravittee meitä. (Pohjanen 2009b)

Oma kieli pärsuunlisenä ja kollektiivisenä henkisennä ravintonna oon niin *Meänmaa*-avisin ko *Moldvai Magyarság* -avisin punasenna lankana. Kieli oon tämän iteolokiin mukhaan niin tiiviissä yhteyessä kylttyyrin kansa, ette ilman ommaa kieltä ei pääse likele oman kylttyyrin yintä, niinku se ilmenee eksämpelistä 39.

- (39) Joka meinaa oppia jotaki syvempää Meänmaasta häätyy osata meänkieltä. (Pohjanen 2009a)

Eksämpelissä 40 uhanalasta ja stikmatiseerattua kieltä värteerathan Fenixlinthuun, joka nousee omasta tuhkasta ja alkaa uutta elämää. Samassa eksämpelissä kieheen liittyvät syvät tuntheet ilmasthaan semmosilla runokuvila ko *heimon biologisen muistin jää ja vaphauen aurinko*.

- (40) Kieli, jota sorrethiin, ei olekhaan kuolu, se oon ollu *heimon biologisen muistin jään* alla ja varsin ko *vaphauen aurinko* lämmittää se nousee ko Fenixlintu ja laulaa vanhoja lauluja, joita äsken ei kukhaan muistanu, joita ei luultu olevan kenheen muistissa. (Oton Pänktti 2010)

Ruijan Kaiku -avisista löytyy kans yks semmonen ilmasu, jota saatama tulkita tähään iteolokhiin kuuluvaksi: eksämpelissä 41 kieli nähthään semmosenna harvana myseymmikappalheena, kyriositeettinä, jolle ei anneta ennää elävän kielen arvoa ko vain mainithaan sitä vanhaasheen minuriteetti-itenttiteethiin kuuluvanna.

- (41) Siinä vaikeassa tilanteessa jossa suomen kieli Ruijassa nyt on, monet niistä jotka ovat kveenien ja suomalaisten jälkeläisiä, mutta ovat itse jättäneet kielen, ovat valinneet tien, missä ne haluavat säilyttää suomen ja kveenien kielen antikvariaattisena kuriorisiteettinä. (Seppola 2010)

Tekstissä oon vihjattunna merkityksenä, ette tässä taphauksessa kieli ei pysty enää täyttämhään kollektiivisen kielellisen itenttiteetin säilyttäjän ja vahvistajan rollia, vaikka sitä säilytethäänki.

Eksämpelistä 42 näkyy, kunka kväänin kieltä piethään semmosenna tekijännä, joka yhittää niin synkroonisesti (*puhhuut sitä muitten kans – – täälä – – ja piiain ulkomaila*) ko tiakroonisesti (*isovanheemiitten kielen*).

- (42) Mie halluun oppiit kieltä niin ette saatan *puhhuut sitä muitten kans*, niinko *täälä* meän yhityksessä ja piian ulkomaila kans. Se oon fiini ko saa oppiit *isovanheemitten kielen*. (Kolme kielikursilaista)

Kielen tärkeimpänä itenttiteetin markkäärinnä pitämisen iteolokii oon ominaista olletikki *Moldvai Magyarság* -avisissa ja *Meänmaa*-avisissa. Iteolokiin kielelinen ilmenemismuoto oon näissä usein metafoorinen puhetapa. Se eroaa kuiten kahen avisin välilä siinä, ette ko eelisessä oon havattavissa vahvaa taisteluretoriikkaa, jälkimäisestä sitä ei löyty. Uskonollista puhetapa kans oon havattavissa kummassaki, *Moldvai Magyarság* -avisissa paljon suuremalla painola. *Ruijan Kaiku* -avisissa kielen tärkeimpänä itenttiteetin markkäärinnä pitämisen iteolokii löytyy kans jonku verran, mutta sen osuus oon vähämpi ko yllä mainituissa lehissä. *Met-avisin* tutkimistani numeroista en ole löytäny eksämppeiliä tästä iteolokiistä, joka oli ootettavvaa ko aattelee ette lehen liperaalisheen iteolokhiin ei passais näkemys vähemistökielen keskheisestä rolista. Niinko eksämppeleistä 16 tullee framile, kieltä piethään minuriteetin yhtenä markkäärinnä.

5 Tuloksia

Tämän tutkimuksen tulokset kuvvaava monipuolisesti kieli-iteolokioitten fenomeenin laatua. Tavotheenani oli ymmärtää ja kuvata kieli-ideolokioita (kielenkäyttöä sosiaalisena toimintanna) mahdollisimman tarkasti aiheistoa vasten. Net kaks hypoteesiä, joitten pohjalta lähin kerräähmään ja analyseeraahmaan aiheistoani, oon osittain totteutunheet. Toishaalta tutkimistani avisista oon löytyny samanlaisia kieli-iteolokioita (alemuuen iteolokii, plyralismin elikkä liperalismin iteolokii ja kielenohjaamisen tarpheen iteolokii), mutta niitten ilmenemismuotoja oon monenlaisia (esimerkiksi plyralismila tarkotethaan *Met-avisissa* kaikitten meänkielen variasuunitten hyväksymistä, ko taas *Meänmaa*-avisissa rajanylisen yhtheistyön eistämistä meänkielen kehittämiseksi ja *Moldvai Magyarság* -avisissa yngerskan kielen käyttöä rymänskan rinnala).

Toinen hypoteesini oon kans osittain osottautunu toeksi: olen löytäny semmosen kieli-iteolokiin, joka oon matkassa kohta vain csángóavisissa. Se oon kielen tärkeimpänä itenttiteettimarkkäärinnä pitämisen iteolokii, joka oon vahvasti framila *Moldvai Magyarság* -leheessä siitä syystä, ette csángónvähemistölä oon ollut erilainen histuuria ko Fennoskantian perukan vähemistöilä, ja csángónmurtheita ossaava itenttifieeraava usein krannimaan, Unkarin stantartikieheen. Meänkielen ja kväänin puhujat ei itenttifieeraa suomen kieheen, ko omhaan kielivariasuunhiin, jolla oon oman vähemistökielen staattys omassa maassa. *Meänmaa*-avisissa oon kans matkassa kielen tärkeimpänä itenttiteettimarkkäärinnä pitämisen iteolokii, ja siinä kieli tarkottaa omaa vähemistökieltä.

Eetnisen itenttiteetin ja oman kielen välinen suhe oon osottautunu monensorttiseksi tämän kolmen kielivähemistön taphauksessa. Se oon mielenkiintosta havata, kunka tutkimani neljän avisin prufili ja niitten kirjottajitten kieli-iteolokiit vaikuttavva siihen, minkälaisia kieli-iteolokioita nostethaan framile.

Met-avisin päätavotheena on antaa tietoa meänkielisiä koskevista tapahtumista ja uutisista kaikkia mahdollisia meänkielen variaatioita käyttäen. Siinä alemuuden, alamaisuuden ja liperalismien iteolokii on kaikkiin näkyvästi havattavissa.

Meänmaa-avisi taas pyrkii siihen, ette vahvistaa meänkielen asemaa näyttämällä ette se passaa tietojen välittämiseen meänkielisitten kylttyyristä. Sen päätavotheena on vähemistökielen ja vähemistökielisen kylttyyriin vaaliminen. Avisissa korostetaan yhteenkuuluvuuden iteolokiita Ruottin ja Suomen välisen rajan molemin puolin. Net Suomen kansalaiset, jotka kirjottavva *Meänmaa*-avisissa, kuttuva ommaa suomen murretta meänkieleksi ja tykkäävä, ette torniolaaksolaisitten itenttiteetin näkyviin markkööri on oma suomalaisuokrilainen kieli(variasuuni). Avisissa tärkeimät framila olevat iteolokiit on kielenohjaamisen tarpheen, kielen tärkeimpänä itenttiteetin markköörinnä pitämisen ja liperalismien iteolokii.

Ruijan Kaiku -avisissa on uutisia kväänistä/kainulaisista ja ruijansuomalaisista, teppattia ja aktyelliä reportaasia eri paikoissa asuvista kvääneistä. Avisila on erityinen vastuu kainun kirjakielen kehittämisessä. Siinä pilyralismien elikkä liperalismien iteolokii ristäytyy kielenohjailun iteolokiin kansa, ja matkassa on alemuuden iteolokii kans, joka ristäytyy kielellisen ylpeyden iteolokiin kansa.

Moldvai Magyarságin kaikkiin tärkeimpänä kieli-iteolokiinä on se, ette csángón murtheet on yngerskan kielen murtheita ja ette csángóitten oma roomalaiskatolinen uskonollinen itenttiteetti on tiivistä sioksissa heän omhaan kieheleen. Kielen kaikkein tärkeimpänä itenttiteetin markköörinnä pitämisen iteolokii, taisteluretoriikka ja metafoorinen ilmasumuoto on vahviimpinna mukana avisissa.

Tässä artikkelissa analyseeraamistani vähemistöavisista näkyy selvästi, ette kieli herättää voimakkaita tuntheita. Vaikka surnalistit väittävä olevansa objektiivisiä ja neyt-raalia kirjotuksishaan, niistä se on kuiten ussein selvä, mille kannale toimittajat ja kirjottajat sittoutuvva, ko net pohtiva muun rinnala vähemistökielitten ja niitten puhujitten asemaa, vähemistö- ja enemistökielitten välisiä suhtheita, kielitten prestiisiarvoa.

Esittämäni yhteenvedo väistämättömästi kärjistää ja tekkee enkkeltiksi sitä monitahosta kokonaisuutta, mitä vähemistöavisitten kieli-iteolokiit muoostavva. Se on tärkeätä mainita, ette kaikki vähemistöavisit, joissa on käytetty vähemistökieliä, pyrkivä tavala eli toisela eistää kielen revitaliseerinkiä. Se, ette monenlaisia kieli-iteologioita on havattavissa uhanalaisilla kielillä kirjotetuissa avisissa, on hyvä merkki siitä, ette kielitten tilane ja tulevaisuus on kiinnostuksen aiheena.

Piibliukrafii

Aihneistolähtheet

- Aikkoo tehä kväänisuomen kirjakielen ja verkoston. – *Ruijan Kaiku* 1/2010 s. 7.
 ALATALO, HANNU 2010: Joka ihminen on monikielinen omassa kielessä. – *Meänmaa* 2 s. 6.
 DEÁKI, ANDRÁS 2009: Nyisztor Ilona laudációja. – *Moldvai Magyarság* 2 s. 4.
 DUMA, ISTVÁN ANDRÁS 2009a: A folytonosság élménye. – *Moldvai Magyarság* 1 s. 10–11.
 — 2009b: Gyászünnep. – *Moldvai Magyarság* 4 s. 5.

- 2009c: Aki szívén viseli a csángók sorsát. – *Moldvai Magyarország* 10 s. 6.
- HALÁSZ, PÉTER 2009: ”Nem írtam helyesen, csak úgy hallás után, de magyarul.” Beszélgetés Duma-István Andrással. – *Moldvai Magyaróság* 8 s. 10.
- HARAI, PÁL 2009: Jáki Sándor Teodóz atya Julianus-díjas. – *Moldvai Magyaróság* 1 s. 5.
- HEDPalm, ASTRID 2009: Meänkieli katoaa. – *Met-avisi* 10 s. 1.
- HEVESI MÓNÁR, JÓZSEF 2009: Beszédes bizonyosságok. – *Moldvai Magyaróság* 6 s. 8–10.
- JOHANSSON, KERSTIN 2009: Varianttiaatos – kukas sen keksi ja miksi? – *Meänmaa* 1 s. 3. Kirjota niinko puhut. – *Ruijan Kaiku* 2/2009 s. 5.
- KOIVULEHTO, LIISA 2009a: Skjelnes-Mattila Isovuonon kielikeskuksehen. – *Ruijan Kaiku* 7 s. 3.
- 2009b: Uusi teatteri sekottaa leikin ja toelisuuen. – *Ruijan Kaiku* 8 s. 15.
- Kolme kielikursilaista: Miksi sie tulit kursile? – *Ruijan Kaiku* 7/2009 s. 9.
- KOSTET, TAPIO 2009: Pääkirjotus. – *Met-avisi* 8 s. 20.
- KVIST, EVA 2009: Olen syntynyt pienessä kylässä, yhdessä mailmaan loukoista. – *Met-avisi* 7 s. 23.
- LIND JOHANSSON, INGRID 2009: Meänkieli ja kansallinen kielipolitiikka. – *Met-avisi* 10 s. 3. Meänmaan aatospaja. Protokolla. 18.7.2008. – *Meänmaa* 1/2009 s. 3.
- MULI, EEVA 2009: Meän syntaksi – se ei siittä paljon muutu. – *Meänmaa* 1 s. 2.
- OLÁH-GÁL, ELVIRA 2009a: Magyarul tanulni jó... – *Moldvai Magyaróság* 1 s. 7.
- 2009b: Németh Géza – emlékdj. – *Moldvai Magyaróság* 2 s. 3.
- 2009c: Veszélyeztetett örökség. Veszélyeztetett kultúrák... – *Moldvai Magyaróság* 11 s. 4.
- OTON, PÄNKTTI 2010: Leetari. Meänmaan filosofii. – *Meänmaa* 1 s. 2.
- PAP, ISTVÁN 2009: Csángó ügyben Marshall-tervre van szükség. – *Moldvai Magyaróság* 3 s. 4.
- POHJANEN, BENGT 2009a: Leetari. – *Meänmaa* 4 s. 2.
- 2009b: Sanan rieskaa. – *Meänmaa* 3 s. 2.
- Puhheenjohtaja 2009: Pääkirjotus. – *Met-avisi* 1 s. 24.
- SEPPOLA, BJÖRNAR 2010: Uudenvuoden tervehys Kveenimaayhistykseltä. – *Ruijan Kaiku* 1 s. 20.
- SOLLID, HILDE 2009: Kielellinen monimuotoisuus. – *Ruijan Kaiku* 1 s. 23.
- SÖRMLING, JESSICKA 2009: Se hiljanen toimituksessa. – *Met-avisi* 6 s. 26.
- SYLVESTER, LAJOS 2009: Csupa csapás... – Lehet másképp is csinálni. – *Moldvai Magyaróság* 10 s. 15.
- SZÁVA, CSANÁD 2009: Két év Moldvában. – *Moldvai Magyaróság* 2 s. 22.
- Tietysti riidellään. – *Ruijan Kaiku* 1/2010 s. 2.
- Tőkés László levele Petru Gherghel jászvásári megyéspüspökhöz. – *Moldvai Magyaróság* 3/2009 s. 4.
- VAATTOVAARA, JOHANNA 2009b: Meänkielen kaiku Suomen puolella. – *Met-avisi* 8 s. 20.

Kirjallisuuslähtheet

- ANDERSSON, PAULA – KANGASSALO, RAIJA 2003: Suomi ja meänkieli Ruotsissa. – Hannele Jönsson-Korhola & Anna-Riitta Lindgren (toim.), *Monena suomi maailmalla. Suomalaisperäisiä kielivähemmistöjä* s. 30–163. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- ANTTONEN, MARJUT 1999: *Etnopolitiikkaa Ruijassa. Suomalaislähtöisen väestön identiteettien politisoituminen 1990-luvulla*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- AROLA, LAURA 2004: *Identiteetti, diskurssi ja kielet. Ruotsin tornionlaaksolaisten nuorten suhde*

- suomeen ja meänkieleen*. Pro gradu -tutkielma. Oulu: Oulun yliopisto.
- AROLA, LAURA – KUNNAS, NIINA – WINSA, BIRGER 2012: *Meänkieli in Sweden. An overview of a language in context*. Working Papers in European Language Diversity 6. https://phaidra.univie.ac.at/detail_object/o:103155 (27.10.2015).
- AROLA, LAURA – KANGAS, ELINA – PELKONEN, MINNA 2013: *Meänkieli Ruottissa. Raportin yhteenvedo ELDIA-projektissa*. Mainz – Wien – Helsinki – Tartu – Mariehamn – Oulu – Maribor: Research Consortium ELDIA.
- Asociația romano-catolicilor “Dumitru Mărtinaș”. <http://asrocatolic.uv.ro/carti.html> (28.4.2014).
- BAKER, ROBIN 1997: On the origin of the Moldavian csángós. – *The Slavonic and East European Review (SEER)* 75 s. 658–680.
- BLOMMAERT, JAN (toim.) 1999: *Language ideological debates*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- CALLOC’H, BERNARD LE 2005: *Les Csángós de Moldavie*. Peuples en péril. Brest: Editions Armeline.
- CSICSÓ, ANTAL 1995: *Apró ábécé: magyar nyelvi alapismeretek moldvai csángó-magyar gyerekek részére. Abecedar mărunt: cunoștințe de bază de limba maghiară pentru copiii catolici din Moldova*. Kolozsvár: Erdélyi Tankönyvtanács.
- VAN DIJK, TEUN A. 1988: *News as discourse*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates Inc.
- ECHEVERRIA, BEGOÑA 2003: Language ideologies and practices in (en)gendering the Basque nation. – *Language in Society* 32 s. 383–413.
- ELDIA <http://www.eldia-project.org/> (27.10.2015).
- ESKOLA, JARI – SUORANTA, JUHA 1998: *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- GAL, SUSAN 1979: *Language shift. Social determinants of linguistic change in bilingual Austria*. New York: Academic Press.
- GEREBEN, FERENC 1999: *Identitás, kultúra, kisebbség. Felmérés a közép-európai magyar népeség körében*. Budapest: Osiris – MTA Kisebbségkutató Műhely.
- HEIKKINEN, VESA 2012a: Diskurssi. – Vesa Heikkinen, Eero Voutilainen, Petri Lauerma, Ulla Tiililä & Mikko Lounela (toim.), *Genreanalyysi. Tekstilajitutkimuksen käsikirja* s. 94–99. Helsinki: Gaudeamus.
- 2012b: Ideologia. – Vesa Heikkinen, Eero Voutilainen, Petri Lauerma, Ulla Tiililä & Mikko Lounela (toim.), *Genreanalyysi. Tekstilajitutkimuksen käsikirja* s. 112–119. Helsinki: Gaudeamus.
- HUSS, LEENA – LINDGREN, ANNA-RIITTA 2005: Monikielinen Skandinavia. – Marjut Johansson & Riitta Pyykkö (toim.), *Monikielinen Eurooppa. Kielipolitiikka ja käytäntöä* s. 246–280. Helsinki: Gaudeamus.
- ILYÉS, SÁNDOR (pannu kokhoon) 2006: *A moldvai csángók bibliográfiája*. – Toim. Ilyés Sándor, Pozsony Ferenc & Tánzos Vilmos. Kolozsvár: Kriza János Néprajzi Társaság. <http://csangobibliografia.adatbank.transindex.ro/> (22.2.2015).
- ILYÉS, SÁNDOR – PETI, LEHEL – POZSONY, FERENC (toim.) 2008: *Local and transnational Csángó lifeworlds*. Cluj-Napoca: Kriza János Ethnographical Society.
- IRVINE, JUDITH T. 1989: When talk isn’t cheap. Language and political economy. – *American Ethnologist* 16 s. 248–267.
- ISOHOOKANA-ASUNMAA, TYTTI 2011: *Pieni tarina csángóista*. Ranua: Mäntykustannus Oy.
- JAWORSKI, ADAM – COUPLAND, NICOLAS – GALASIŃSKY, DARIUSZ (toim.) 2004: *Meta-language. Social and ideological perspectives*. Language, Power and Social Process 11. Berlin: Mouton de Gruyter.

- JAWORSKI, ADAM – COUPLAND, NICOLAS 2006: Introduction: Perspectives on discourse analysis. – Adam Jaworski & Nicolas Coupland (toim.), *The discourse reader* s. 1–37. New York: Routledge.
- JORDAN, PETER 2005: A helységnév mint kulturális örökség. – Péntek János & Benő Attila (toim.), *Nyelvi jogi környezet és nyelvhasználat* s. 190–196. Kolozsvár: Anyanyelvpolitok Erdélyi Szövetsége.
- KENTTÄ, MATTI – POHJANEN, BENGT 1996: *Meänkielen kramatiikki*. Luuleä: Kaamos.
- KONTRA, MIKLÓS 2012: Prefatory note to the Csángó issues. – Peti Lehel & Tanczos Vilmos (toim.), *Language use, attitudes, strategies. Linguistic identity and ethnicity in the Moldavian Csángó villages* s. 9–12. Cluj-Napoca: The Romanian Institute for Research on National Minorities.
- KROSKRITY, PAUL V. 1993: *Language, history and identity. Ethnolinguistic studies of the Arizona Tewa*. Tucson: University of Arizona Press.
- KUNNAS, NIINA 2006: Yksi, kaksi vai monta kirjakieltä? Vienankarjalaisten kanta kirjakielidebattiin. – *Virittäjä* 110 s. 229–247.
- KUNNAS, NIINA – AROLA, LAURA 2010: Perspectives on the attitudes of minority language speakers in the Swedish Torne Valley and Viena Karelia. – Helena Sulkala & Harri Mantila (toim.), *Planning a new standard language. Finnic minority languages meet the new millennium* s. 119–146. *Studia Fennica Linguistica* 15. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- LAIHONEN, PETTERI 2011: A nyelvideológiák elmélete és használhatósága a magyar nyelvvel kapcsolatos kutatásokban. – Hires-László Kornélia, Karmacsi Zoltán & Márku Anita (toim.), *Nyelvi mítoszok, ideológiák, nyelvpolitika és nyelvi emberi jogok Közép-Európában elméletben és gyakorlatban* s. 20–27. Élőnyelvi Konferencia anyagai A 16. Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- LANSTYÁK, ISTVÁN 2011: Nyelvi problémák és nyelvi ideológiák. – Hires-László Kornélia, Karmacsi Zoltán & Márku Anita (toim.), *Nyelvi mítoszok, ideológiák, nyelvpolitika és nyelvi emberi jogok Közép-Európában elméletben és gyakorlatban* s. 48–58. Élőnyelvi Konferencia anyagai A 16. Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- LINDGREN, ANNA-RIITTA 1993: *Miten muodot muuttuvat. Ruijan murteiden verbintavutus Raisin, Pyssyjoen ja Annijoen kveenyhteisöissä*. Väitöskirja. Universitetet i Tromsø, Institutt for språk og litteratur.
- LINDGREN, ANNA-RIITTA – ESKELAND, TUULA – NORMAN, MARJATTA 2003: Osima ja Baskabusk – monet suomet Norjassa? – Hannele Jönsson-Korhola & Anna-Riitta Lindgren (toim.), *Monena suomi maailmalla. Suomalaisperäisiä kielivähemmistöjä* s. 164–229. Tietolipas 190. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- LINDGREN, ANNA-RIITTA – PASANEN, ANNIKA – SULKALA, HELENA 2005: What language does the land speak? What language does God understand? Endangered Uralic minority languages in the Arctic regions. – Lassi Heininen, Kari Strand & Kari Taulavuori (toim.), *Northern dimensions and environments*. s. 101–144. Oulu: Oulu University Press.
- MAKONI, SINFREE – PENNYCOOK, ALASTAIR (toim.) 2006: *Disinventing and reconstituting languages*. Clevedon: Multilingual Matters.
- MANTILA, HARRI 2010a: The relationship between variation and standardisation in the creation of a new standard language. – Helena Sulkala & Harri Mantila (toim.), *Planning a new standard language. Finnic minority languages meet the new millennium* s. 54–73. *Studia Fennica Linguistica* 15. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 2010b: Suomalaisen kielenhuollon periaatekeskustelu 1990- ja 2000-luvulla. – Hanna Lappalainen, Marja-Leena Sorjonen & Maria Vilkkuna (toim.), *Kielellä on merkitystä. Näkö-*

- kulmia kielipolitiikkaan* s. 179–205. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- MIS I = Alatalo, Hannu – Aspholme, Stig – Johansson, Kerstin – Junes, Anneli – Junes, Matti – Juntti, Göran – Kostenius, Bengt – Lampinen, Lars – Lantto, Hannele – Molnár Bodrogi, Enikő – Muli, Eva – Pohjanen, Bengt – Töyrylä, Hannu – Winsa, Birger (toim.) 2011: *Meänkielen Iso Sanakirja*. Meänkieli–svenska–suomi. A–K. Överkalix: Barents Publisher.
- MIS II = Alatalo, Hannu – Aspholme, Stig – Johansson, Kerstin – Johansson, Kirsti – Junes, Anneli – Junes, Matti – Juntti, Göran – Kostenius, Bengt – Lampinen, Lars – Lantto-Kauppi, Hannele – Molnár Bodrogi, Enikő – Muli, Eva – Pohjanen, Bengt – Töyrylä, Hannu (toim.) 2013: *Meänkielen Iso Sanakirja*. Meänkieli–svenska–suomi. L–N. Överkalix: Barents Publisher.
- MÄNTYNEN, ANNE – HALONEN, MIA – PIETIKÄINEN, SARI – SOLIN, ANNA 2012: Kieli-ideologioiden teoriaa ja käytäntöä. – *Virittäjä* 116 s. 325–348.
- PIETIKÄINEN, SARI 2012: Kieli-ideologiat arjessa. Neksusanalyysi monikielisen inarinsaamen-puhujan kielielämäkerrasta. – *Virittäjä* 116 s. 410–442.
- PIETIKÄINEN, SARI – MÄNTYNEN, ANNE 2009: *Kurssi kohti diskurssia*. Tampere: Vastapaino.
- POHJANEN, BENGT – MULI, EEVA 2007: *Meänkieli rätt och lätt*. Överkalix: Barents.
- POZSONY, FERENC 2005: *A moldvai csángó magyarok*. Budapest: Gondolat Kiadó & Európai Folklor Intézet.
- RINTALA, PÄIVI 1998: Kielikäsitys ja kielenohjailu. – *Sananjalka* 40 s. 47–65.
- ROSETTI, RADU 2004: A moldvai magyarokról és katolikus püspökségekről. Despre ungerii și episcopii catolice din Moldova. – Miskolczy Ambrus (toim.), *Rendhagyó nézetek a csángókról* s. 11–91. Budapest: ELTE Román Filológiai Tanszék & Központi Statisztikai Hivatal Levéltára. <http://mek.oszk.hu/03600/03654/03654.htm> (28.4.2014).
- RÄISÄNEN, ANNA-KAISA – KUNNAS, NIINA 2012: *The Kven language. An overview of a language in context*. Mainz – Helsinki – Wien – Tartu – Mariehamn – Oulu – Maribor: Research Consortium ELDIA. <https://fedora.phaidra.univie.ac.at/fedora/get/o:105485/bdef:Content/get> (27.10.2015).
- SARESSALO, LASSI 1996: *Kveenit. Tutkimus erään pohjoisnorjalaisen vähemmistön identiteetistä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- SILVERSTEIN, MICHAEL 1979: Language structure and linguistic ideology. – Paul R. Cline, William F. Hanks & Carol L. Hofbauer (toim.), *The elements. A parasession on linguistic units and levels* s. 193–247. Chicago: Chicago Linguistic Society.
- SULKALA, HELENA 2010: Introduction. Revitalization of the Finnic minority languages. – Helena Sulkala & Harri Mantila (toim.), *Planning a new standard language. Finnic minority languages meet the new millennium* s. 8–26. Studia Fennica Linguistica 15. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- TÁNCZOS, VILMOS 1997: Hányan vannak a moldvai csángók? – *Magyar Kisebbség* III/1–2. s. 370–390.
- 2011a: Csángó nyelvvideológiák. – Hires-László Kornélia, Karmacs Zoltán & Márku Anita (toim.), *Nyelvi mítoszok, ideológiák, nyelvpolitika és nyelvi emberi jogok Közép-Európában elméletben és gyakorlatban* s. 28–47. Élőnyelvi Konferencia anyagai A 16. Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- 2011b: *Madárnyelven. A moldvai csángók nyelvéről*. Kolozsvár: Erdélyi Múzeum-Egyesület.
- 2012: *Language shift among the Moldavian Csángós*. Cluj-Napoca: The Romanian Institute for Research on National Minorities.
- TOLCSVAI NAGY, GÁBOR 2009: Ideologikus nyelvészeti sztereotípiák a magyar nyelvről. – Borbély Anna, Vančóné Kremmer Ildikó & Hattyár Helga (toim.), *Nyelvideológiák*,

- attitűdök és sztereotűpiák* s. 75–85. Budapest: MTA Nyelvtudományi Intézet, Gramma Nyelvi Iroda, Konstantin Filozófus Egyetem Közép-Európai Tanulmányok Kar.
- TRUDGILL, PETER 2012: [Abstand language], [Ausbau language], [Csángó]. – Peti Lehel & Tánzos Vilmos (toim.), *Language use, attitudes, strategies. Linguistic identity and ethnicity in the Moldavian Csángó villages* s. 7–8. Cluj-Napoca: The Romanian Institute for Research on National Minorities.
- Tulkaa tekki fűlhjyyn. Evankeeljumit meänkielelä. Meänkielentänny Bengt Pohjanen.* Överkalix: Barents Publisher 2000.
- VAAATTOVAARA, JOHANNA 2009a: *Meän tapa puhua. Tornionlaakso pellolaisnuorten subjektii-visena paikkana ja murrealueena.* Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- WINGSTEDT, MARIA 1998: *Language ideologies and minority language policies in Sweden. Historical and contemporary perspectives.* Centre for research on bilingualism. Stockholm: Stockholm University.
- WINSA, BIRGER 2005: Language planning in Sweden. – Robert B. Kaplan & Richard B. Baldauf Jr. (toim.), *Language planning and policy in Europe, Volume 1. Hungary, Finland and Sweden* s. 233–330. Clevedon: Multilingual Matters Ltd.
- 2007: Tornedalingarna – en språklig minoritet. – Eva Westergren & Hans Åhl (toim.), *Mer än ett språk. En antologi om flerspråkigheten i norra Sverige* s. 76–93. Tukholma: Norstedts Akademiska Förlag.
- WOOLARD, KATHRYN A. – SCHIEFFELIN, BAMBI B. 1994: Language ideology. – *Annual Review of Anthropology* 23 s. 55–82.

SUMMARY

Language ideologies in minority-language journals

The topic of this study is language ideologies in minority-language journals. The research is qualitative, and it analyses the language ideologies expressed in four journals in three minorities: speakers of Csángó, Meänkieli and Kven. The author's primary focus is on what language ideologies are reflected regarding the relation of minorities to their own language, to the majority language, and to bi- and multilingualism; what they think about the importance of language standardisation and about the relationship between language and identity.

The first part of the study deals with general and theoretical issues, such as specifying the problems to be examined, as well as definitions. The article then presents the minorities and journals at the focus of this study (*Moldvai Magyarország*, written in Hungarian and Romanian; *Ruijan Kaiku*, written in Finnish, Kven and Norwegian; *Met*, which publishes articles in Meänkieli and Swedish, as well as *Meänmaa*, publishing in Meänkieli). The text corpus reveals the ideologies of inferiority, of pluralism or liberalism, of the necessity of language care, and the ideology which considers language the basis of identity.

An analysis of these journals attests to the fact that language rouses strong feelings. Certain differences can be discerned between the journals as regards the ideologies the respective texts represent. In the case of the Csángó journal, for instance, emphasis is laid on unity with the Hungarian-language standard; at the same time, in the Meänkieli and the Kven journals this kind of ideology is totally absent.

Finally, the article provides a summation of the ways in which the respective profiles of the four journals and the language ideologies of the journalists influence the prominence of certain language ideologies.

It is important to mention that there is currently no standard Meänkieli; this is why the writer has chosen to use the variety of Meänkieli in which most of its literature has been published, as represented in, for instance, the first and thus far only published grammar of Meänkieli, as well as the first two volumes of the first ever Meänkieli-Swedish-Finnish comprehensive dictionary.

Kieli-ideologioita vähemmistölehdissä

Artikkeli käsittelee vähemmistölehtitekstien kieli-ideologioita kvalitatiivisesti. Siinä tarkastellaan kolmen kielivähemmistön, csángón-, meän- ja kveeninkielisten neljässä lehdessä ilmaistuja kieli-ideologioita. Analyysin kohteena on, millaisia kieli-ideologioita vähemmistöjen suhtautuminen omaan kieleen, enemmistökieleen sekä kaksi- ja monikielisyyteen heijastaa ja mitä kielen standardisoinnin tärkeydestä ja kielen ja identiteetin välisestä suhteesta ajatellaan.

Artikkelissa käsitellään ensin yleisiä ja teoreettisia kysymyksiä, jotka liittyvät kieli-ideologian määrittelemiseen ja tutkimusasetelman tarkentamiseen. Sen jälkeen esitellään tutkittavat kielivähemmistöt ja lehdet, joista aineisto on kerätty (unkarin- ja romaniankielinen *Moldvai Magyarország*, suomen-, kveenin- ja norjankielinen *Ruijan Kaiku*, meän- ja ruotsinkielinen *Met* ja meänkielinen *Meänmaa*). Aineistosta nousevat esille alemmuuden, pluralismin eli liberalismien sekä kielen ohjaamisen tarpeen ideologiat. Lisäksi yhden ideologian mukaan kieltä pidetään identiteetin tärkeimpänä perustana.

Artikkelissa analysoiduista vähemmistölehdistä näkyy selvästi, kuinka voimakkaita tunteita kieli herättää. Lehtien kesken on myös eroa siinä, millaisia ideologioita teksteissä representoidaan. Esimerkiksi csángón tapauksessa nousee keskeiseksi korostaa yhtenäisyyttä unkarin kielen standardin kanssa, kun taas meän- ja kveeninkielisissä lehdissä tällainen ideologia suhteessa suomen kielen standardiin ei tule näkyviin. Artikkelin lopuksi esitetään kokoavasti, kuinka neljän lehden profiili ja kirjoittajien kieli-ideologiat vaikuttavat siihen, millaisia kieli-ideologioita nostetaan esille.

Artikkeli on meänkielinen. Meänkielellä ei ole vielä standardimuotoa, ja siksi kirjoittaja on valinnut käyttöönsä sen meänkielen variantin, jolla on julkaistu eniten, esimerkiksi ensimmäinen ja tähän saakka ainoa meänkielen kielioppi ja ensimmäisen meänkieli–ruotsi–suomi-suursanakirjan kaksi ensimmäistä osaa.

Kirjoittajan yhteystiedot:
mbeniko@gmail.com